

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 31. ŘÍJNA 1934

Za Kč 2.—

Dal se koupit?

F. PEROUTKA

In kino veritas

JIRÍ WALTER

Na premiéře Heimatfronty

FRANTA KOCOUREK

Hovory s občany Sovětského svazu

Tvář německé emigrace

OTTO RÁDL

Příklad z minulosti

Revisionism krví zbrocený — Jakoby nic — Proč se vystavují falešné obrazy?

Laikova poznámka o umění — Průmysl se spojuje se Stříbrným — Dobročinnost

Němec o československém zbrojení — Ještě jeden hlas pro dubbing

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni
Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II., Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ v PRAZE II., Na Poříčí

Telegramy: LEGIOBANKA

Telefon serie: 265-5-1, 301-4-1

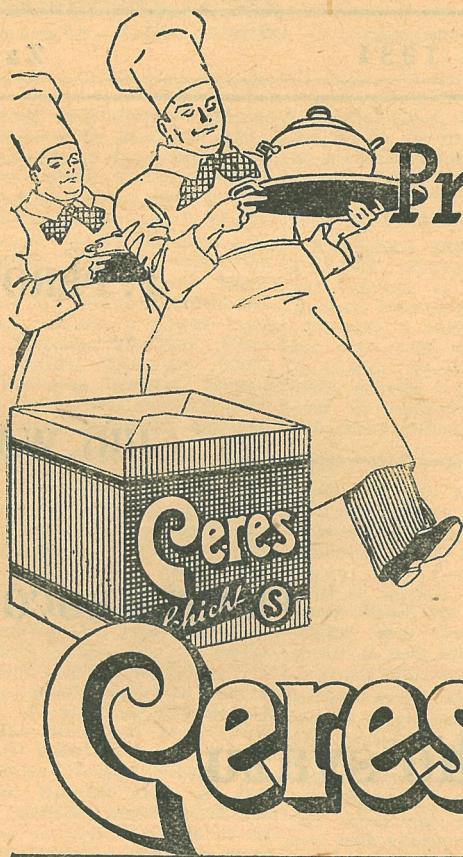
Akciový kapitál: Kč 70.000.000.—

Reservní fondy: Kč 100.000.000.—

4 místní expositury — 5 sezonních

směnáren — 23 odboček

VŠESTRANNÁ BANKOVNÍ SLUŽBA

Proč nosí kuchaři bílé zástěry?

Protože je to čisté. A jenom když se vaří čistě, chutná. Čistota výroby Ceresu je také jedním z důvodů, proč dávají hospodyňky přednost tomuto vydatnému rostlinnému tuku. Vědí, že se při jeho výrobě používá nejmodernějších zařízení hygienického pokroku.

**ČISTÝ ROSTLINNÝ TUK
PRAVÝ JEN S PODPISEM**

OBSAH 43. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Všechno má svůj čas. — FRANTA KOCOUREK: Po stopách Konráda Henleina. — EVŽEN ŠTERN: Kam spěje SSSR? — OTTO RÁDL: Tvář německé emigrace. — Somrování. — L. HOULLEVIGUE: Revoluce v chemii. — Jak pochozí Polsko? — Henlein a henleinovci. — Nelson III. se otvírá. — Kartely. — Jiný hlas o dubbingu, čili o česky mluvených cizích filmech.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮLROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1. 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

In kino veritas

„Filmové události se řítí jedna přes druhou. Ještě před týdnem bylo jisto, že dosavadní ustanovení kontingentní, jež způsobilo vyloučení Američanů z našeho filmového trhu, bude vystřídáno novým systémem registračním. Američané byli s tímto systémem již srozuměni, svaz majitelů kin jej horlivě podporoval, čeští výrobci, jimž byla zajištěna vyšší podpora českých filmů, než tomu bylo dříve, se přizpůsobili, a majitelé ateliérů nedávali najevo žádný odpor. Do Ameriky byla zaslána diplomatická nota prostřednictvím zahraničního ministerstva, formulující již uzavřenou dohodu. Oficiální zástupce americké vlády, Mr. Canty, přijel do Prahy dohodu podepsat. Ministerstvu školství a zahraničí byla již zaslána do poslední podrobnosti připravená vyhláška, na níž se všechny účastněné strany dohodly, jež měla být nazítří publikována.

Tu vytočil filmový referent ministerstva obchodu dr. Piskač telefonní čísla ministerstva školství a zahraničí a překvapeným referentům krátkou cestou oznámil, že ministr ing. Dostálek vyhlášku nepodepsal a že ministerstvo obchodu nemá zájmu na tom, aby se dosavadní kontingentní systém nějak změnil.“

(Novinová zpráva z 27. října.)

Trochu komentáře.

Úvodní věta zprávy je rázu básnického a jejím účelem je uvést čtenáře rázem do nálady. Není tudíž třeba, abychom ji obsahově rozbírali.

Věta druhá naráží na všeobecně známý zákonodárný stav našeho filmového dovozu, shrnovaný pod pojem „systému kontingentního“. Jeho smyslem je připravení dvou hřebců různé vitality před jednu káru: divokého a bujného, vitálního hřebce cizích produkcí, s vyhublou kobylkou domácí filmové výroby. Károu míněny jsou domácí ateliery, jež se mají dostat s místa. Protože zmíněná vyhublá kobylka, živěná zbytky vysypaných cigaret z kavárny Rokoko a zbytky ožmoulaných doutníků z kavárny Urban, nejevila dosti životních sil, aby utáhla barrandovský velkopodnik s jeho desetimilionovými dluhy ve vinku, byl vydán předpis, že barrandovský podnik musejí dostat s místa komoňové cizí. Nešlo při tom ani o známé čistokrevné koně arabské, jako spíše o početné tahouny z Německa, Rakous, Francie, Anglie a také Ameriky. Každý z cizích filmů k nám dovážených z Německa, Rakous, Anglie, Francie a také Ameriky dostal za úkol vyprodukovat jednu pětinu filmu českého, takže nakonec z dovozu každých pěti filmů cizích musil přijít na svět jeden nový film český.

To je dobře projektováno, ale prosím vás, krmte amerického hřebce, zvyklého na rozhled dalekých prérí, na kaňony a Rocky Mountains a na pláně při Velkých jezerech, na písčité pouště, na divoké cowboye a jejich kozácké kousky, — krmte tohohle amerického hřebce nepublikovanými interními výnosy ministerstva obchodu. Americký film prohlásil, že toto nařízení je mu nesympatické, a že se kromě toho přičí i zásadě reciprocity, protože dovoz českých filmů do Ameriky je naprosto volný. Američané řekli, že sice tuto novou obchodní situaci vezmou na vědomí, že však nejsou za tohoto stavu interesováni na dovozu svých filmů do Československa, pročež se ho prozatím a až na další zdrží. Důsledkem tohoto zdvořilého rozhodnutí Američanů bylo, že barrandovská kára přišla o ozdobnou cowboyskou příprěž.

Američané jsou zkrátka obchodníci, Němci jsou však politici. Co se Američanům zdálo nepříjemným zasahováním

jednostranných úředních předpisů do soukromoprávní sféry, v tom viděli Němci rychle pole pro skvělou propagandu. Nic krásnějšího se jim nemohlo splnit, než to, že se zbavili svého nejnebezpečnějšího, svého jediného nepřítele: amerických filmů. Německo rychle zařadilo teritorium ČSR. do své výhradní jazykové domény a vyšlo nové filmové politice s nejvyšší ochotou vstříc. Citujeme o tom doslovně slova generálního tajemníka Svazu majitelů kin, dr. Kusého, pronesená v sobotu 27. října 1934 na velké manifestační schůzi Svazu, konané v obchodní komoře:

„Dovozci německých filmů, zejména Ufa, chytře zaujali kladné stanovisko k novým nařízením. Ufa jala se vyrábět české filmy. Nečinila tak z důvodů vlasteneckých, nýbrž z důvodů obchodních a politických. Německo šlo důsledně za svým dávným plánem vytvořit středoevropský filmový trh pod vedením Německa. Ten fakt, že se Ufa tak rychle a tak ochotně přizpůsobila novým nařízením a nucené výrobě českých filmů, je zcela ve shodě s vládními orgány Třetí říše, odpovídá zcela intencím propagačního ministerstva a známého dra Goebbelse. Pomočí této ochoty německý film skutečně také filmové pole v Československu naprosto opanoval. Stačí pohlédnouti na statistiku, jež i letos ještě za první pololetí roku 1934 ukazuje, že ze 116 dovezených filmů bylo 52 německých, třebaže tyto filmy po vypuzení neznámějších uměleckých pracovníků upadly na své úrovni, jsou tendenční a nejsou k potřebě. Navštěva kin poklesla při těchto filmech o celých 50%.“

Tvrdili jsme totéž po celé dva roky kontingentního systému, upozorňovali jsme na nebezpečí přeočhotné spolupráce Německa a dožadovali jsme se změny tohoto systému ve prospěch dovozu amerického v celé serii článků Přítomnosti. Těší nás, že dnes, kdy německá kinematografie projevuje už jen vitalitu kočky, která pošla, že dnes slyšíme tyto názory už z oficiálních míst.

Registrace je lepší než kontingent.

Pokračujme však v logické interpretaci naší situační novinové zprávy, která se zmiňuje ve svém dalším kontextu o jakémsi novém systému „registračním“.

Dosavadní systém kontingentní ustanovoval, že výroba českých filmů je nucená. Systém registrační má přinést opět dobrovolnou výrobu. Dosavadní systém dával pouze výrobci českých filmů právo dovozu filmů cizích. Nový systém má dovoz filmů ze všech zemí uvolnit. Ve starém systému kontingentním byly t. zv. „kontingentní listy“ (přednostní prohlášení dovozní) v zásadě nepřevodné. Nový systém tyto kontingentní listy ruší, místo nich zavádí jednotný dovozní poplatek 20.000 Kč za každý dovezený film z kterékoli země, plynoucí do ústředního fondu. Podle starého systému byl výrobce českého filmu odměňován za svůj romantický idealism tím, že směl dovézt pět filmů cizích, z nichž čtyři směly pocházeti z Třetí říše; v hotových penězích měla tato bonifikace hodnotu 105.000 Kč. Podle nového systému dostane každý výrobce českého filmu na hotovost na dlaň z ústředního fondu částku 160.000 Kč nebo i 180.000 Kč. Podle dřívější soustavy dovozní se mohlo dovézt pouze 150 cizích filmů, poněvadž byly těsně spoutány s počtem 30 filmů doma zhotovených (na 1 domácí se smělo dovézt jen 5 cizích). Podle nové soustavy bude poměr dovozu s výrobou uveden do proporce 1:8 nebo 1:9, což zna-

mená, že na každý doma zhotovený film bude možno dovézt 8 nebo 9 filmů cizích, a že tedy naše kina nebudou mít ročně k dispozici jen 150 filmů, nýbrž 240 nebo dokonce 270 filmů cizích vedle 30 domácích. Podle starého systému byly americké filmy z dovozu vyloučeny. Podle nové dovozní soustavy se k nám dostane nejméně 100—120 filmů amerických. Stará soustava zajišťovala monopolní postavení filmům z Třetí říše, protože výroba českých filmů a dovoz německých filmů byly spojeny vždycky v týchž rukou. Nový systém registrační přinese německé produkci obrovskou konkurenci a odstraní dosavadní stav, že ve hrozném repertoárové bídě byla kina nucena z nedostatku lepšího zboží bráti kterýkoli německý brak. O oprávnění k dovozu filmů rozhodovalo se dříve podle tak zv. „principu ancienity“: jen staré půjčovny v době zřízení této praxe již existující směly filmy dovážeti a vznik nových půjčoven filmových byl znemožněn. Nyní je dovoz filmů uvolněn, dovážeti filmy smí každý, kdo k tomu má peníze. Z toho je zřejmo, že nový princip umožňuje příliv nových peněz do vyčerpané filmové branše.

Za systému kontingentního se pohlíželo na výrobu českých filmů jako na nucené zlo, vyrábělo se jen proto, aby se smělo dovážeti; nepočítalo se s výdělkem na produkci, nýbrž s výdělkem na dovozu. Vyplatilo se tedy vyráběti i filmy mizerné, protože i za každý film mizerný bylo možno dovézt pět velmi výnosných operet. Zastánci kontingentního systému nebyli zatěžkáni myšlenkami o nějaké prestiži nebo cti českého filmu: vyrábění českých filmů stávalo se v jejich rukou podnikem příživnickým, na nějž musejí doplácet filmy dovážené z Třetí říše nebo z jiné říše, a jejich názorem bylo, že vyzebrané peníze také nepáchnou. Za nového systému registračního se naprosto změnila zásada. *C h c e š - l i d o v á ž e t i, d o v á ž e j*, nikdo ti v tom nebrání, je třeba jen, abys platil poplatek do ústředního fondu. *N e c h c e š - l i v y r á b ě t i, n e v y r á b ě j*, nikdo tě k tomu nenutí: ten, kdo vyráběti chce, dostane však daleko větší podporu, než tomu bylo dříve. Není to jiná řeč?

Dříve bylo naprosto nemožno, aby pan X., jenž se buď ze snobismu nebo z obdivu k silnému námětu nějakého výmluvného autora, nebo pro větší uplatnění půvabů své přítelkyně rozhodl s ním a s ní natočit film — aby pan X. tento film skutečně natočil. Natočiti film směl jen majitel ancienní půjčovny, nikoli majitel lepší hlavy, zvonivější mince, efektnějšího námětu a přítel půvabnější hvězdy. Není divu, že filmový obor vypadal velice záhy jako soukromý klub několika podivínů, kteří mají dohromady 7 korun 50, a těchto 7 korun 50 si postupně podávají z kapsy do kapsy: dovozce výrobci, výrobce majitelé atelieru, majitel atelieru dovozci, dovozce výrobci. Mezi povahami ne příliš náročnými může tato hra vésti k určitému uspokojení a nemáme práva, abychom ji zakazovali. S hlediska národohospodářského nám však naprosto nemusí být lhostejno, že jeden nesmírně veliký a velice moderní průmyslový a obchodní obor je omezen na kapitál 7 korun 50, investovaný do soukromé kavárenské hry. Je tu mnoho pánů X., kteří si zahrají jednou také pro sebe, kteří věří, že těm pánům z klubu mohou ukázat nové způsoby hry, kteří mají v kapse o něco víc a snadno se dají získati k tomu, aby investovali do filmu, který je stále ještě obchodnějším oborem než cokoli jiného. Těmto pánům má nový systém dopomoci k tomu, aby nám skutečně řekli, co mají na jazyku.

Censura ještě před censurou.

Vysvětlivše pojem nového dovozního systému, je naší povinností přejíti k další větě našeho citátu a povšimnouti si toho souhlasu Američanů a dohody všech ostatních složek

filmového obchodu a průmyslu. K této dohodě došlo v naší státní filmové komoře.

Tato komora, v níž dnes podléhá politické kontrole vlastně celé naše filmové podnikání, nese skromný název dovozní komise, jež vedle zástupců ministerstva obchodu, školství a zahraničí obsahuje i zástupce kin, výrobců, půjčoven a atelierů. Tato instituce, jež se schází pravidelně jednou týdně, je vlastně permanentním kontrolním a dozorčím ústavem nad vším, co se v cizích filmech dováží na cizích myšlenkách do republiky, i nade vším, co se projektuje v produkci domácích. Skromný ústav, o němž z laiků málokdo má vůbec tušení: a přece je to velmoc nade vším našim filmovým podnikáním, je to i censura před oficiální censurou. Film, o němž dovozní komise se svým poradním sborem odborníků rozhodne negativně, nedostane vůbec ani dovozní povolení a nemůže se dostat ani k rádné censuře. Mohlo by to mít povážlivé důsledky: dovozní komise vidí všechny filmy dříve, než je vidí kterákoli jiná instituce, má možnost odstraňovati svobodu uměleckého projevu pouhým administracním opatřením ještě dříve, než se kterýkoli občan o tomto projevu vůbec ještě doví. Co je platno, že občanstvu je dáno v široké míře laické zastoupení v odvolacím, rozšířeném sboru cenzurním, co je platno, že se tam podrobnou diskusí a na jemných vážkách odvažuje svoboda projevu či její omezení, když se před vlastní censuru dostane už jen svoboda předem omezená a přistřížená dovozní komisí?

Mohlo by to míti povážlivé následky; učiniti z censury otázku pouhého povolovacího řízení, mohlo by býti po teoretické stránce věci nejvyšší povážlivou. V praxi se však tato komise nejvyšší osvědčila a ukázala se vlastně při starém a zaostalém našem filmovém zákonodárství jedinou možností hájiti naše politické a státní zájmy proti cizí filmové propagandě. Naše censura je (jak ukázala *P ř í t o m n o s t* v řadě článků „Camera obscura“ roku 1932) organizována na zastaralých císařských nařízeních, která neskytají záruky proti dovážení estetického braku, a která umožňují i kterémukoli cizímu státu propagandu svých protidemokratických ideí v hranicích našeho státu, pokud se tato propaganda přímo nepříčí dobrým mravům nebo trestnímu zákonu. Zejména Německo se ukázalo v posledních letech obratným propagandistou a výrobcem vysloveně propagačních filmů v rámci dobrých mravů a trestního zákona. Proti všemu tomuto braku bychom byli neměli nejmenší obrany, kdybychom si nebyli s trochu naivní tváří zařídili nevinně diktátorskou dovozní komisí, která podobným nevhodným filmům prostě neudělí dovozní povolení, nikoli proto, že jsou hackenkreuzlerské, nýbrž proto, že musíme omezovati svůj dovoz a chrániti svou valutu. Je to hodně hrubá záplata na zákonodárskou mezeru, nemůžeme však jinak, než projeviti spokojenost, že se vlk nažere alespoň tímto způsobem. Že dovozní komise přes tuto svou možnost přece jen ještě k nám vpouštěla příliš mnoho bezcenných filmů a příliš mnoho říšské propagandy protidemokratické, to přičtíme na účet nedostatku filmů a absence Američanů.

Tato dovozní komise se svým filmovým sborem měla tedy spíše nežli kterákoli jiná instituce rozhodovati o dohodě s Američany. Mohla rozhodovati už dávno a rychleji, kdyby neměla svá a l e. Jedním z těchto „ale“ je v této komisi zastoupený Svaz filmové výroby, jenž není nic jiného než exponent národní demokracie a barrandovských atelierů. Je to jakési podivné monstrum se zvláštními výsadami: filmoví producenti jsou totiž zastoupeni v poradním sboru už jako členové Svazu půjčoven a výroben. Jejich druhé zastoupení v rychle ad hoc založeném Svazu filmové výroby, přičleněném ke Svazu průmyslníků, si zařídil předseda správní rady

barrandovských atelierů národní demokrat Miloš Havel u tehdejšího národně demokratického ministra obchodu Matouška a dosáhl tím, že barrandovské ateliery fakticky dostaly tímto způsobem v dovozní komisi tři hlasy. (Druhou politickou klikou v dovozní komisi je docela nesmýslné zastoupení svazu organizace filmových herců a statistů, Filmové unie; jakýsi p. Hurt, člen strany lidové, si totiž u lidového ministra ing. Dostálka své členství v této komisi vymohl.) S těmito „ale“ přirozeně jednala dovozní komise pomaleji, nežli bylo žádoucí. Instrukce, jež měla přinést dohodu s Američany, na tuto dohodu příliš nespěchala, poněvadž v ní měli tři hlasy ti, kdož vydělávali na neshodě s Američany.

Krise v abecedě.

Idylická svornost, jež vládla v dovozní komisi a rozhodovala s mírnými výjimkami ve prospěch zájmové skupiny atelierů A-B a ve prospěch dovozců německých filmů, byla porušena dvěma fakty. Předně přistoupením ministerstva školství a zahraničí, která teprve v prosinci 1933 podala podání na ministerstvo obchodu, zdůrazňující nutnost svého zastoupení v ústřední filmové korporaci republiky: od okamžiku, kdy letos na jaře po prvé zasedla spolu se zástupcem ministerstva školství zástupce zahraničního ministerstva v dovozní komisi, postavil se po prvé jeden z centrálních úřadů za spravedlivý požadavek Američanů.

Druhým rušivým elementem byla silná tisková kampaň (články v Přítomnosti pod titulem „Filmová diktatura v ČSR.“ vzbudily největší ohlas). Tisková kampaň zabránila zejména uzavření výrobního kontraktu společnosti A-B s německým filmovým průmyslem: úmysl společnosti uzavřít pod patronací německého propagačního ministerstva smlouvu na samostatnou výrobu jednoho českého filmu za každých 8 dovezených německých, při čemž měl být Německu garantován dovoz určitého počtu filmů, byl zmařen předčasnou publikací v novinách. Jeho důsledkem byl ostrý protest zahraničního ministerstva, jež se postavilo důrazně proti separátnímu jednání s německým filmem, nebude-li navázána paralelní jednání s Amerikou. Zástupci filmového průmyslu spolu s referentem ministerstva obchodu dr. Piskačem musili odříci v poslední chvíli ohlášenou berlínskou návštěvu, jež měla být oplátkou za návštěvu reprezentantů Třetí říše u dr. Piskače. Nadvlastenecký projekt, jímž se měla česká produkce dostat úplně do područí německých producentů z říše, jen aby barrandovské ateliery vydělávaly; tento nadvlastenecký projekt se nepovedl.

Třetím důležitým elementem, jenž prolomil linii odporu proti Američanům, byl odchod ředitele Julia Schmitta ze společnosti A-B. Jeder ze seniorů české produkce, jenž požívá největší vážnosti a těší se největší důvěře u ústředních úřadů, jeden z nejhörlivějších bojovníků pro ochranu českého filmu, postavil se otevřeně v dovozní komisi proti dosavadní linii, protože v ní viděl jen egoistickou snahu atelierů A-B o nejrychlejší zisky, ať jsou vykoupeny sebe bídňější úrovní českých filmů, ať jsou vykoupeny dovozem sebe škodlivějších politických a propagačních filmů cizích. Odpor Schmittův proti kontingentnímu systému v červnu letošního roku, kdy se dovolával z důvodů kulturních a politických vpuštění Američanů, zrušení kontingentu a zavedení nového systému podpory české produkce — vedl ke vnitřní krizi v A-B. Vláda kontingentu byla kompromitována a otrěsena.

Tu došlo k podivuhodnému obratu: předseda správní rady společnosti A-B Miloš Havel ujal se pojednou sám iniciativy v jednání o dohodu s americkými firmami Haysovy organizace a zajel se svým dramaturgem Josefem Kodíčkem do Paříže. Bylo to podivné: právě s té strany, s níž se dosud

nejvíce hřímalo na ochranu národního sebevědomí a proti jakýmkoli ústupkům Americe, objevila se pojednou ochota smířit se v jediném týdnu. Tato ochota nebyla nezištná: stála 2,000.000 Kč. Tento obnos totiž měli zaplatit američtí dovozci do pokladny společnosti A-B, Miloš Havel jim naproti tomu nabízel soukromý závazek, že jim dodá 80 až 100 kontingentních listů, na něž budou moci dovézt své filmy. Potřebnou dohodu s ministerstvem obchodu by byl Havel tenkrát lehce zprostředkoval. Otázkou je, kde by byl opatřil na naše poměry fantastickou sumu, které by tehdy bylo k výrobě 20 filmů pro Američany zapotřebí. S podobnými podrobnostmi si však tehdy předseda Havel hlavu nelámal a chystal se již k tomu zřídit zvláštní společnost k výrobě českých filmů pro americké filiálky u nás. Všechno vypadalo co nejlíp: pojednou však se vynořil hotový druhý atelier hostivařský a úřady položily předsedovi Havlovi samozřejmou otázku, kolik z oněch dvaceti filmů je ochoten dát zhotovit v Hostu. Tu pojednou ochota i zájem reprezentantů firmy A-B ochladly. A konec konců i Američané tuto separátní nabídku také odmítli.

Za těchto okolností valnou část elánu společnosti A-B roznesly myši. Bylo třeba podvolit se kompromisu. Dovozní komise se v nekonečných jednáních namáhala dostat producenty, majitele kin, ředitele půjčoven a majitele atelierů pod jednu střechu, sjednotit jejich protichůdné zájmy v jediný návrh. Tento návrh byl konečně před týdnem dohotoven a odeslán Američanům diplomatickou cestou. Byla to oficiální nabídka naší vlády vládě Spojených států, nabídka, o níž bylo již předem jisto, že je v intencích Američanů a že může být přijata. Noviny již přinášely tlusté nadpisy o dohodě s Amerikou. Tu došlo náhle minulý týden ke kabinetnímu kousku zákulisní intriky.

Něco jako skandál.

Došlo k tomu, co jsme si dovolili v novinářské zprávě pod titulem našeho článku vylíčit s jakousi dramatickou živostí tím, že jsme vylíčili energické vytočení číslic rukou referenta ministra obchodu a velice neúředně udívené tváře zástupců dvou druhých zúčastněných ministerstev při vyslechnutí této noviny. Zbývá, abychom tento fakt, že ministerstvo obchodu pojednou desavouovalo svůj vlastní návrh, poslaný už americkým úřadům, doprovodili několika poznámkami.

Především je třeba si povšimnouti osoby filmového referenta ministerstva obchodu dr. Piskače. Byl až do okamžiku vydání interního nařízení ministerstva obchodu o úpravě filmového dovozu neznámým úředníkem, jehož teprve postavení filmového referenta a moc, kterou mu vkládal do rukou kontingentní systém, vytáhlo nad hladinu byrokratické neviditelnosti. O dr. Piskačovi počalo se denně psát ve filmových zprávách, přijímal návštěvy producentů a uděloval jim na základě předložených filmových námětů přísliby na příští kontingentní listy, vycházel některým vstříc, poskytuje jim ve formě předem vydaných kontingentních listů zálohy na příští produkci, odměňoval někdy filmy kulturně výchovné a jindy nikoli, objevoval se v lóžích všech premiér, věnoval se zkrátka svému úkolu s nejneobyčejnější obětavostí. Zprvu rozhodoval o všech otázkách svého resortu naprosto neomezeně. Později byl obmezen tím, že se majitelům kin po parlamentní protekci podařilo dosáhnouti audience u ministra obchodu a předložit mu memorandum, na jehož základě pak byla teprve zřízena povolovací řízení s povolovacím sborem interestentů. Nový dnes navržený systém registrační má omezit moc dr. Piskače definitivně: navrhuje fakticky volný dovoz filmů bez složitého jednání o udělení nebo

převody kontingentů. Snad se stal právě proto filmový referent ministerstva obchodu jedním z nejhůževnatějších a nejposlednějších obránců starého systému kontingentního.

Za druhé je třeba povšimnouti si napětí, které bylo mezi representantem ministerstva obchodu a representanty ministerstev zahraničí a školství, napětí, které v případě podobných resortních konfliktů nebývá nic mimořádného. Toto napětí však působilo v tomto případě tak, že zástupce ministerstva zahraničí z pochopitelných důvodů politických se musil stavěti proti jednostrannému paktování s Třetí říší a zastáváti se rovnoprávnosti Ameriky, stejně jako zástupce ministerstva školství a národní osvěty musil míti nejednou v protidemokratické a reakční tendenci hackenkreuzlerských filmů důvod k protestům. A podobná averse přirozeně existuje i mezi representanty firmy A-B proti zástupci ministerstva zahraničí, a s tím spojená skrytá snaha, kde se dá jeho činnost desavuoovati a její důsledky zmenšiti.

A třetím bodem, jehož je třeba si povšimnouti, je postavení lidoveckého ministra ing. Dostálka, patrně nikoli nepřístupného politickému vlivu své vlastní strany — a ke všemu ještě naprostého laika v této složité algebře sil filmových činitelů. Jemu přímo podřízeným odborovým radou pro filmové věci v ministerstvu obchodu je dr. Ludvík, jenž do nedávna byl ještě ve funkci dramaturga zaměstnancem pražské filiálky berlínské Ufy, jenž však při nedávném nastoupení do svého úřadu se chopil filmové situace s velikou energií a projevil dobrou vůli rozhodnouti ji ve prospěch nestranného zastoupení všech dovozních států, tedy i Američanů. Jemu je podřízen filmový referent dr. Piskač.

Ministr obchodu ing. Dostálek dostal ve středu minulý týden referát o filmové situaci přímo od referenta dr. Piskače. V tomto referátu prý (jak na velké protestní schůzi Svazu majitelů kin veřejně prohlásil jeho předseda řed. Wokoun, a jak prý ministr obchodu při osobní intervenci v parlamentě řed. Wokounovi potvrdil) dr. Piskač ministroví zamlčel, že na základě dosažené dohody byla již diplomatickou cestou poslána Američanům oficiální nabídka na dohodu. Ministr tedy nevěděl, jak daleko jednání o dohodu již pokročilo, a přijal v poslední chvíli ještě deputaci Filmové unie.

Filmová unie je organizace herců, statistů a techniků při filmu zaměstnaných. Je to organizace, v níž nadělají řeči ti, kteří před kamerou ještě nikdy nebyli, organizace, naplněná oním starým duchem českých filmů, o jejichž kulturních hodnotách nám je všem jasno. Listem této organizace je u Stříbrných v *Tempu* tištěná „Filmová politika“, redigovaná akvizitěrem Ph. Mg. Menčíkem; Filmová unie vyplácí tomuto listu ročně asi 10.000 Kč, podle měsíčního paušálu 700 Kč. „Filmová politika“ je list, jenž podnikal na jednotlivé osobnosti Svazu majitelů kin, na spisovatele a na americké ředitele útoky tak nehorázné, že dokonce i spol. A-B, jež bývá podezřívána za patronku tohoto listu, to bylo nepřijemné: články „Filmové politiky“ totiž leckdy přímo znemožňovaly jednání se zástupci jiných států a vynesly samotné A-B nejednou výtku ze strany úřadů. Sympatie firmy k listu byly jednu dobu skrývány, tím však není řečeno, že by musily zůstat potlačeny i v případě, kdyby společnost A-B měla interest na nějakém kozáckém kousku. Nikdo nemůže vinit zástupce správní rady A-B, že by ujednání s Američany byli spolupodepsali jen pokrytecky: nikdo však jim nemůže vytýkat ani to, že by se snad netěšili, kdyby dohoda s Američany byla ještě jednou rozbita. Nikdo nemůže také firmu A-B vinit z přímého vlivu na protestní deputaci „Filmové unie“ u ministra obchodu: každý však se může dohadovati,

že mezi touto společností a tímto spolkem je „Filmová politika“ jakýmsi spojovacím můstkem.

Buď jak buď: Filmová unie zkrátka intervenovala minulý čtvrtek u ministra obchodu a ministr obchodu jim podle jejich veřejného prohlášení slíbil, že na dohodu s Američany nepřistoupí a vyhlášku o zavedení nové dovozní praxe na systému registračním nepodepíše. Jeho referent dr. Piskač v tomto smyslu také, jak jsme již vyprávěli, zástupce ministerstva zahraničí a školství telefonicky informoval. Oba zástupci tuto informaci ovšem pro nedostatky formální nemohli vzít na vědomí.

To je vše, co komentář může ke stručné novinové zprávě na vysvětlenou dodat. Za chladnými akty a telefonickými sděleními zůstává život a mocenské zápasy zájmových skupin. Máme-li připojiti své skromné mínění, nemůže to býti než přání, aby tento zápas se co nejrychleji skončil, je-li ještě biografu komu milý.

Jiří Walter.

p o z n á m k y

Příklad z minulosti

Při své návštěvě na pohřbu krále Alexandra v Bělehradě projevil prý Göring naději, že s Barthouem také zmizí jeho politika. Snad se tomuto letnému výroku nedostalo takové pozornosti, jaké zasluhoval. Osvětluje totiž velmi dobře směr nynější německé zahraniční politiky a ukazuje některé trvalé rysy evropské situace, které se vracejí od počátku tohoto století, přesněji řečeno od uzavření dohody mezi Francií a Anglií. Po atentátu se říkalo, že evropská situace se podobá týdnům po sarajevském atentátu roku 1914. Bylo to ovšem srovnání povrchní, které se opíralo jenom o vnější, více méně náhodné znaky a nevidělo, že mezinárodní vztahy nejsou dnes ještě tak vyhraněny a ustáleny jako byly osudného roku čtrnáctého. Chceme-li už hledat historické analogie, musíme se vrátit ještě o devět let, do roku 1905. Je to doba marocké krise, kdy byl ve Francii zahraničním ministrem Delcassé, osoba velmi nemilá Vilémovi II., protože se silně zasloužila o dohodu s Anglií. Od chvíle, kdy tato dohoda byla uzavřena, snažili se Němci o její zmaření. Vilém totiž snil o jakémsi kontinentálním bloku pod německým vedením a přes tento plán, třebaže při Vilémově vrtkavosti nevyjasněný, udělala anglo-francouzská dohoda tlustou čáru. Protože Francie už před tím měla spojeneckou smlouvu s Ruskem, začaly od chvíle, kdy se vyrovnala s Anglií, docela přirozeně také pokusy o sblížení mezi oběma velmocemi posléze jmenovanými. A to ovšem zase podněcovalo německou psychosu obklíčení. Vilém se svými rádci se za každou cenu pokoušeli prorazit železný kruh, který se kolem nich začal uzavírat, čímž ovšem dále stupňovali obecné napětí a nedůvěru. Základním smyslem tehdejší německé politiky tedy bylo, rozbít francouzský spojenecký systém.

Můžeme jistě právem říci, že za podobným cílem jdou Němci i dnes. Mnozí činitelé předválečné situace ovšem zmizeli a noví přibýlí. Zmizelo Rakousko a je tu řada nových států s docela opačnou orientací. Francouzský spojenecký systém je širší, ale také poněkud složitější. Němcům se podařilo zatím aspoň to, že z něho odlákali Polsko, a ne-li odlákali, tedy aspoň způsobili jeho odcizení. Je dále známo, že se pokoušeli také o Jugoslávii — Göringova cesta do Bělehradu jistě nebyla jen soustrastná — a že mají své operné body i v Rumunsku. Rozbitím Malé dohody by byl odstraněn další pilíř francouzské soustavy.

Analogie s prvními lety století vysvitne ještě více, podíváme-li se na politiku francouzskou, jak ji zahájil Barthou. Lze říci, že Barthou šel ve stopách Delcasséových. Měl ovšem mnohem snazší postavení, než jeho předchůdce, protože šel vyšlapanou cestou, (která však na ruské straně zatím zarostla mnohým trním). Barthou dělal v podstatě totéž co Delcassé, jenomže v trochu jiném pořadí. Ujistil se dohodou s Anglií, připravil dorozumění s Ruskem, potvrdil přátelství Francie a Malé dohody a nakonec mělo přijít dorozumění s Itálií. Až na Malou dohodu, která před válkou neexistovala, a na Polsko, s nímž se mu nedařilo, obnovil protiněmeckou koalici z let

před válkou. Analogie však jde ještě mnohem dále. Jako se Vilémovi r. 1906 nakonec podařilo zbavit se nepohodlného zahraničního ministra francouzského, tak makedonský útočník bezděky prokázal velikou službu německé politice tím, že jí pomohl od Barthoua. Jenže žádná politika není dílem jen jediného člověka. Každá je odpovědí na určitou situaci. Na situaci dovedou dát různí lidé tutéž odpověď. Na situaci vytvořenou hitlerovským Německem budou pravděpodobně i jiní odpovídat týmž způsobem jako Barthou. A protože protiněmecká koalice je po zřízení Rakouska-Uherska ještě silnější než byla před válkou, rozmyslí si patrně němečtí vůdcové velmi dobře vrhnout se do nového dobrodružství — nejsou-li docela šílení. A to je také naše naděje.

Z. S.

Revisionism krví zbrocený

Bouřka se přehnala, v Marseilles katastrofálně uhořelo, avšak požár byl uhašen v zárodku hlavně klidem postižených národů; první politické bilance nejeví již obav z okamžité války a strach z nejbližší budoucnosti ustupuje před novým rozmachem evropské politiky ke konsolidaci. Byl to tvrdý náraz na politiku pečlivě připravenou, neúnavně zpracovanou hrstkou státníků, z nichž dva z nejlepších odešli se scénou před dokončením díla, od jehož výsledků tak mnoho očekávali. Nezdá se, že by marseilleská tragédie, pokud jde o předem promyšlenou politiku a o vytyčený program několika vlád evropských států, hlavně Francie, států Malé dohody, Italie a států balkánských, měla mít trvalé následky. Až nás zarazí, že můžeme s určitou jistotou říci, že lidé mizejí, avšak jejich dílo převzali jiní, politický svět se točí dále, nový rozmach proti válce je možný. A přece někdo utrpěl marseilleským zločinem mnohem větší ránu než tu, kterou zasadil Kelemen. Revisionism, násilný, mírumilovný, jakýkoliv, ztratil půdu pod nohama, byl událostmi a reakcí lidí a celých národů na tyto události zakřiknut a zapuzen do kouta. Podporovatelé revisionismu se stydí za marseilleský zločin, mlčky přiznávajíce, že čin jugoslávských teroristů je v souvislosti s přáním některých vlád zamíchat hranicemi ve střední Evropě.

Revisionism ztrácí možnost volného rozpětí propagačního. I ten zchátralý Jehliciska se neodvází ve Švýcarsku v kterékoliv hospodě přednášet své nesmysly se „slovenským“ a „maďarským“ chlebem v rukou a to z obavy, že bude zlynchován jako terorista, placený Maďarskem. Jiní agenti revise mírových smluv, nebezpečnější a výkonnější, přijdou na dlouhou dobu o chleba jen proto, že všechna práce pro změnu hranic bude na dlouho marná. Všechno, na co maďarští grófové nebo maďarská vláda dává peníze, bude zlikvidováno aspoň na jeden rok, ne-li na déle, poněvadž každá akce Maďarů v cizině bude zamítnuta jako podezřelá ze zločinů. Důkazem tohoto tvrzení budiž činnost švýcarské policie minulých deseti dnů. Kde jakému tajemníku revisionistických lig, zejména je-li to emigrant, byl život dokonale znepříjemněn rozsáhlým vyšetřováním. Všechny špinavé publikace, jako na příklad pařížská Dvorčákova „La Slovaquie“, německá a francouzská korespondence „Croatia Press“, vycházející i v Ženevě, různé „menšinové“ měsíčníky, obsahující pravidelně snůšku lží o nakládání s maďarskými menšinami ve státech Malé dohody a pod., všechny tyto opěrné body revisionismu, od nichž Maďaři marně čekali změnu ve veřejném mínění světa, nebudou buď vycházet, nebo budou házeny rázněji do koše než dosud.

Nikdo nemohl prokázat maďarským revisionistům horší službu, než Kelemen. Nevědomky marseilleský terorista ubil s králem Alexandrem a ministrem Barthouem poslední naděje oné generace Maďarů, která se nemohla smířit s tvrdým osudem „trianonského diktátu“, a posílil protirevisní frontu. Je to ostatně stále tentýž problém, se kterým se revisionisté nedovedou vyrovnat. Ačkoliv u nás se často lidé pozastaví nad tím, jak je revisionistická propaganda výborně organizována, jde o zrakový klam, poněvadž žádná propaganda nedovedla nikdy tak bídně volit své prostředky a své prostředníky, jako právě propaganda velkého Maďarska. Víme ze zkušeností, že zástupci revisionistických lig v cizině jsou částečně také chátra, jejíž příslušníci se navzájem denuncují policii, donášejí zprávy svým „nepřátelům“ a snaží se bez velké práce sehnat dobrý měsíční plat, známé „propagační paušály“, které sice plynou přímo z redakcí velkých maďarských deníků, avšak jež se lépe hodí do jisté položky maďarského státního rozpočtu. Tito agenti maďarské propagandy jsou vesměs považováni v cizině za nežádoucí živel, je jimi i jejich řemeslem opovrhováno. V Ženevě jich tyto dny pobíhá uděšeně několik, kteří mají zavazadla sbalena a kdyby nebyli v policejním vyšetřování, unikli by do Maďarska.

V jiných, vyšších vrstvách zastánců revisionismu není o mnoho lépe. Oněch 120 britských poslanců, kteří podepsali ve slabé chvíli jakési prohlášení o nutnosti restaurace velkého Maďarska, dnes neodpovídá na pozdrav Maďarů, kteří je k podpisu dostali. Hrabě Bethlen jistě upustil od cesty do Francie, na kterou čekáme již rok, poněvadž by svému hárodu neprospěl, kdyby se ve Francii ukázal. Nastala prostě krize revisionismu. Dvě velké vraždy upevnily maďarské hranice. Nikdo netouží po tom, aby se proslavil zastáním se krví zbroceného revisionismu.

Tenax (Ženeva).

Dal se koupit?

Nebudeme se řečnický ptát, kdy se to změní, protože si dobře uvědomujeme, že ještě dlouho ne, aspoň tak dlouho ne, dokud si každý na svůj papír (který se nezačervená), bude moci svým perem (které se při lži nezlomí), psát co chce. Jiná věc je ovšem, zda bychom si přáli, aby se to změnilo. Zajisté. Neboť není příjemné působit v prostředí, kde každou chvíli může někdo vylézt z křoví a praštit vás klackem strašně lži přes hlavu.

Nejedná se tentokrát o nás, ani o muže, jemuž jsme zavázáni nějakou vděčností. Naopak, mezi „Přítomností“ a F. X. Šaldou bylo v minulých dobách několik nepříjemných polemik. Avšak existuje v českém novinařením zvláštní mrav, který kdysi Karel Čapek charakterisoval jakožto „upírání nosu mezi očima“. Přiznáváme, že každý projev tohoto nízkého mravu nás neobyčejně dráždí a popuzuje, ať jde o koho chce. Proto se dnes mícháme do věci, do níž nám osobně nic není. Nuže, tentokrát upřeli F. X. Šaldovi nos mezi očima.

Jeho „Zápisník“ vychází od posledního čísla za spolunakladatelství Melantricha, patrně proto, že také F. X. Šalda počítá touhu, přirozenou u každého spisovatele, svěřit plody svého ducha do opatrování nakladateli, o němž může mít oprávněnou naději, že je dovede propagovat a rozprodat. Psát pro vybraný kroužek několika set lidí nikdo z nás nemá chuť. Co však z tohoto velmi lehe pochopitelného faktu udělala „Fronta“ p. Horkého? Doprovodila to poznámkami, jejichž podstatou je pomlouvačný výraz „Šaldův Šalda“, což, na vysvětlenou méně zasvěceným, znamená asi tolik: Jaroslav Šalda, ředitel Melantricha, koupil si za nějaký talír čičovice F. X. Šaldu, který teď bude psát v jeho službách. To je právě ta hanebnost.

Myslím, že jsme dokázali, že si o Melantrichu nečiníme žádných ilusí. Náš jarní článek „Je pokladna Melantricha světový názor?“ vězí ještě pánům z Melantricha v hrdle a ještě kuckají, podle toho, jak to ten nebo onen z nich dovede. Buďto s primitivní hrubostí, jak se sluší na nějakého redaktora „A-Zetu“, nebo, jak slyšíme, kuckají také delikátněji, s prohanou lišáckostí, jak se sluší na obyvatele kritického prvního patra v Melantrichu, na „Listy pro umění a kritiku.“ Tohoto partnera smlouvy nebudeme tedy ještě jednou rozbírat. Ale což nemůže ani dílo celého života a celý životní běh uchránit člověka jako je F. X. Šalda před pomlouvou?

Příchylnost, již F. X. Šalda vždy projevoval k své spisovatelské svobodě, slouží mu u všech lidí, kteří nemají důvodů ho pomlouvat, ke cti, ale tvoří také část jeho osudu a vetlačila ho kdysi do stísněných životních poměrů, než v jakých by patrně musil žít, kdyby byl v některých chvílích života býval ochoten naléztí kladnější poměr k té nebo oné mocenské skupině. Je to muž, který pro svobodu svého projevu leccos obětoval (nebudeme to rozbírat) a který dokonce vyniká neschopností zaujmout místo ne u nějakého egyptského hrnce, protože ty se u nás pro spisovatele nevyskytují, ale aspoň u nějakého egyptského hrnečku. Kdykoliv jsme proti němu polemisovali, nikdy jsme nešířili podezření, že to čí ono tvrdí v něčích službách, protože bychom v hrdlo lhalí. Napsat nyní s tak sumární hrubostí a neuctou k faktům celého jeho života něco jako „Šaldův Šalda“, upřít mu, snad pro vtip, snad proto, že nepříznivě kritisoval p. Horkého, pojednou právě jednu z nejvýznamnějších vlastností, která ho nikdy neopustila — to nemůžeme přijmout bez protestu. Neboť příliš se v Čechách ujal tento mrav upírat nos mezi očima, dělat z černého bílé a z bílého černé a docela nestydatě lhat o odpůrci. Mohli bychom být na to hrdí, že máme spisovatele, který si své svobody tak váží jako F. X. Šalda. Ale nikoliv. Pokusíme se raději (aby bylo docela jisto, že mezi námi není spravedlivých a ušlechtilých lidí a že každý udělá dobře, kdo do české literatury kopne), vyličít ho svými čtenářům jako mírného pádoucha.

—fp—

Jakoby nic

V předvečer letošního 28. října pocítil pan Jiří Stříbrný jakési pochybnosti o významu tohoto dne v novodobých dějinách československých. I poslal svého redaktora k dru Kramářovi, známému odborníku ve věcech národních, s prosbou, aby poskytl potřebné poučení. Dr. Kramář s ochotou sobě vlastní této žádosti hned vyhověl a jeho poučení vyšlo v „Nedělním listě“ v dne 28. října 1934.

Toto je tedy historka, již nám předkládá k věření tisk pana Stříbrného. Velice rádi bychom uvěřili, kdybychom už drahou dobu před tím nebyli čtli v novinách, že se chystá spojení národní demokracie s národní ligou a že bude v den národního svátku slavnostně ohlášeno drem Kramářem v „Nedělním listě“ a posl. Stříbrným v „Národních listech“. K této vzájemnosti tedy bohužel nedošlo. Vystoupil se skrovnými intrádami jenom dr. Kramář ve Stříbrného tisku, kdežto ctihodný orgán z Lützowovy ulice je zatím příliš dobrou a nedostupnou společností pro muže druhu pana Stříbrného. V „Národních listech“ obstaral to nejpotřebnější zas dr. Kramář, který píše na konci svého slavnostního úvodníku cosi o tom, že jako by bylo třeba se spojovat, aniž by však považoval za vhodné udat, s kým a kdy. Co nám pánové nepověděli, musíme si tedy domyslet sami.

Vážení partneři by se sice rádi spojili, ale tak, aby o tom co možná nikdo nevěděl. Zdá se, že v národní demokracii přece jen zůstalo několik jednotlivců, kteří se silně ošívají před těsným sousedstvím, jehož se jim má dostat. Nehledějme v tom jenom rozpaky morální. Jsou jistě i rozpaky čistě politické a počtářské. Ani národní demokraté jistě neočekávají, že ve spojení se Stříbrným rozdrtí v příštích volbách všechny koalici strany tak, že se stanou sami pány příští vlády. I kdyby je potkalo sebe větší štěstí, nebudou hrát nikdy víc než páte housle v našem politickém orchestru. Půjdou-li však do voleb se Stříbrným, je velmi nasnadě, že ostatní strany si vážně položí otázku, zdali toto spojení není faktem do té míry kompromitujícím, že strana na něm zúčastněná naprosto nepřichází v úvahu při sestavování vlády. To znamená pro národní demokracii neutěšenou opoziční existenci i v dalším volebním období. Je velmi pochybné, zda by šla tato dlouhá vládní abstinence k duhu straně tak velice odkázané na průmysl a banky. Tím si patrně musíme vysvětlit, že pan Stříbrný je veden do národní demokracie po pašerácké stezce a že dr. Kramář vykládá v „Nedělním listě“ věci, o nichž už dlouho nebyla řeč, a že se velmi střezí otevřeně říci, jak se najednou do tohoto tiskového orgánu dostal. Dost možná, že se nevinný trik bude opakovat a že pánové budou do sprátených listů psát místo článků jen dopisy redakci.

Stoupenci těchto vybraných partají by se mohli při této příležitosti poněkud poučit o demokratičnosti, již se jejich vůdcové tak vytrvale ohánějí. Jen to rozvažme! Domluvily se o spojení dvě strany, které spolu ještě před docela kratičkou dobou málo vybraným způsobem polemisovaly, a jejich vůdcové nemají ani tolik slušnosti, aby svým straníkům vysvětlili, jak k tomuto náhlému obratu došlo. Za zavřenými dveřmi si něco umluví, ale před svými lidmi ani muk o tom. Všechno obdiv lidem, kteří si takhle dají na sobě štipat drví!

Z. S.

Proč se vystavují falešné obrazy?

Výboru Umělecké besedy v Praze, která ve své Alšově výstavní síni uspořádala výstavu obrazů ze sbírky JUDra J. Šafaříka adresují tento otevřený list. Kdyby se jednalo o výstavu v soukromém podniku, byla by celá věc záležitostí zúčastněných a po případě těch, kteří zaplatili vstupné, aby viděli věci pravé a uviděli pak falešné.

U. B. je však spolek s velikou národní tradicí, má dobré jméno, sdrůžuje umělce, kteří u nás mnoho znamenají, veřejnost se na činnost U. B. dívá s největší vážností. Proto nelze přejítí mlčením nepochopitelné uspořádání výstavy, kde většina obrazů jsou jednak úplně nově zhotovené padělky, jednak velmi bezvýznamné a špatné obrazy z doby domnělého tvůrce označené falešnými signaturami. Do každé výstavy se může vloudit padělek nebo nesprávně připsaná věc, nesmí však býtí falsa ve zdrcující převaze.

Přečtete si laskavě, co nám o sbírce praví oficiální katalog U. B., prodaný u pokladny:

„Ve výběru obrazů ze sbírky dra J. Šafaříka jsou hlavně zastoupeny tvůrčí tradice českého krajinářství z konce minulého století až k impresionismu. Kosárek, Mařák, Chittussi, Slavíček, Průcha a Jiránek jsou základem sbírky, která nám

názorně seskupila úsilí učitelů a žáků, stavitelů krajinářské tradice, jejichž přímými pokračovateli se stali realisté Umělecké besedy: Rabas, Kada a Sedláček. Doporučujeme Vašemu zájmu sbírku dra J. Šafaříka, neúnavného milovníka umění, jenž zůstává věren svým starým láskám. — Náš sběratel zůstal u svých mistrů, které objevoval před dvaceti lety pro svoji duševní pohodu, a opravdově umění má tu ctnost, že nestárne a neztrácí hodnotu. Jeho soukromá sbírka jest krásným podílem na národním uměleckém pokladu a jejímu majiteli náleží dík nás všech, že ji pro veřejnou výstavu zapůjčil.“

Po tomto úvodu, kterým se Umělecká beseda staví za vystavená díla a jejich připsání, následuje katalog, který zahrnuje 52 vystavených děl. Z těchto je 33, to je dvě třetiny, falešných. Kat. čís. 5 není obraz od Brožíka, nýbrž velmi slabá studie Brožíkovi připsaná.

Kat. čís. 8—13 mají býtí díla Ant. Chittussiho a ani jediný z těchto obrazů není pravý. Číslo 9 a 11 jsou velmi slabé věci pravděpodobně importované z Francie a opatřené falešnou signaturou, číslo 10 je úplně nově zhotovený padělek, čísla 8, 12 a 13 domácí díla velmi slabých autorů z let devadesátých opatřené falešnými signaturami.

Tři obrazy připsané Adolfo Kosárkovi jsou vesměs slabé obrazy z polovice minulého století, rovněž tak obrazy připsané Quido Mánesovi. Pokud jsou signovány, jsou tyto signatury falešné, nově připojené. V Ilové páře jistě zmizeli. Číslo 23—30, připsána Juliu Mařákovi, jsou většinou díla Havrárkova, signatury jsou falešné, Mařák není autorem ani jediného z těchto obrazů.

Číslo kat. 31 připsané Navrátilovi je přímo strašlivou urážkou tohoto sympatického mistra. Mezi devíti obrazy Jindřicha Průchy jsou tři, které s největší pravděpodobností jsou padělky. Pokud jsou obrazy pod sklem a zalepeny do rámu, nemohu se o nich vyslovití určitě, ale mám za to, že jen šest obrazů je dílem Jindřicha Průchy.

Osm Slavičkových obrazů čís. kat. 42—49 jsou velmi směle padělky, vyrobené v poslední době. Obrazy číslo 46 a 48 jsou asi padělky ze stejné ruky. Obraz č. 45 je nemožná a neumělecká parafráze pravého obrazu Slavičkova, obraz číslo 44 je přímo směšný. Padělky byly zhotoveny pravděpodobně podle reprodukcí a předmětné poněkud pozmeněny. Falsátor nepochopil Slavičkovy rukopis oblohy a padělal chuchvalce mraků širokými tahy štětce, jak to omylem vyčetl z reprodukcí, kde způsob vedení štětce zmizel. Mimo tyto padělky byly mi předloženy v poslední době další padělky zřejmě ze stejné dílny. Závislost na reprodukcích ukazovala by na dílnu mimo Prahu. Falsátoři neznají asi původní práce. Kdo je původcem těchto padělků, nevím.

U. B. prokazuje špatnou službu našemu modernímu umění, když pod její patronací se takovým způsobem rozmnožuje retrospektiva. Opakují, kdyby nešlo o výstavu pořádanou Uměleckou besedou, byla by to záležitost znaleců a po případě napálených kupců, pořádá-li však takovou výstavu veřejná korporace té vážnosti, je to věcí veřejnou, kterou nelze přejítí mlčením. Jsem si plně vědom dosahu těchto výtek a přejímám za ně bez výhrady každou zodpovědnost.

B. Palkovský.

Laikova poznámka o umění

Ustavičně se vynořují a obnovují spory o sociální funkci umění, jakoby na důkaz toho, že jde o vážnou otázku, jejíž palčivost se všude cítí. Aniž bychom do nich chtěli zasahovat, připomeňme prostě některá fakta, jež se snad víc vnucují nezaujatému laikovi, než člověku, který se uměním zabývá z povolání, ať už jako tvůrce či jako kritik. Mluvíme ovšem o umění módním, jež dnes platí za poslední slovo kulturního pokroku, a vyjadřujeme se soudy obecnými. Snad to bude vypadat paušálně, ale ať si každý sám vyhledá případy, na něž se naše slova hodí.

Všem soudným lidem snad už je zřejmé, že se umění stalo z věci obecně lidské věci odbornického zájmu, asi jako pěstování viktorie královské v botanických zahradách nebo výroba umělých hnojiv. Už dávno to platí o výtvarnictví a o hudbě a začíná to platit i o literatuře. Vezměme třeba hudbu: kdysi působila i na člověka, který mnoho neznal z její teorie. Bud' ho dojmala nebo v něm budila city zbožnosti nebo ho pobádala k buřičství. Skladatel k nám zkrátka mluvil jejím prostřednictvím a každému z nás, kdo byl jen trochu schopen rozumět, také něco pověděl, ať už bezděky či úmyslně. Proto celkem rád poslouchal i prostý člověk, který byl jinak docela ponořen do svých obyčejných lidských starostí. Žádat dnes od hudby něco

podobného, pokladá se za šosáctví. Stala se odbornictvím a tím i po výtce věci intelektu. Nesouvisí nijak zjevně s citěním prostého člověka — a to je, prosím, kdokoli z nás — který se všelijak protlouká světem, tu se raduje, tu zoufá, tu se bouří, a má vůbec všelijaké starosti soukromé i veřejné. Takovýto člověk nemá dnes v hudbě a ostatním umění co pohledávat. Nejde tam o jeho příliš lidské záležitosti. Utvořil se zvláštní hudební národ, který se skládá asi z deseti procent odborníků a devadesáti procent snobů, který má své problémy a který se usadil na skleněné hoře vysoko nad všedním hemžením lidstva. Proč by se obyčejný člověk na tu horu škrábal? Stojí mu za námahu? I kdyby nakrásně pochopil všecko, co se tam děje, nebude to pro něho znamenat víc, než rozumí-li hře v šachy. Šachy se hraje v kavárně a pak se jde pokojně domů. Tím je věc vyřízena. Jsou ovšem i profesionální šachisté, ale na ty se díváme asi jako na obratné provazozce. Je to jistě interesantní, ale lze se bez toho docela dobře obejít. Veliká většina dnešního umění je takto interesantní, ale nic víc. Kdo touží po hutné duchovní strávě, nepůjde pro ni k umělcům. To by bylo, jako by se chtěl žít karlovarskými suchary. Jednou se to snese, ale pak člověk tím raději sáhne k obyčejnému chlebu.

Řekl bych, že se dnešní umění vyznačuje nápadným nedostatkem srdečnosti. Sem tam snad ještě najdete zbytky někdejšího zájmu o člověka, ale ostatek je studený jako psi čumák. Někteří lidé to ku podivu dělá docela dobře. Všelijaké mužské i ženské ledové panny jsou v tom jako doma. Nechápu dost, proč si umělečtí odborníci za těchto okolností stěžují na nezáměr obecnstva. Vždyť je to přímo v jejich programu. Odborník Archimedes byl důslednější: chtěl od obecnstva jen jediné — aby mu dalo pokoj. Stejně se výrobci umělých hnojiv nedovolávají pochopení veřejností pro své podnikání, leda chtějí-li na ní vydělávat.

Ale neobviňujeme jen umělce. Jejich nitra nejsou celkem o nic více vyschlá než nitra ostatních kulturních odborníků. V době, kdy panuje intelektuální anarchie, nelze dělat nic víc, než nalézt si nějaký soukromý problémek, a protože o něm není možná rozmluva, tedy vést aspoň tichý monolog.

Z. S.

Průmysl se spojuje se Stříbrným

Společný postup národní demokracie a posl. Stříbrného jest příležitostí, při níž nutno říci několik slov o našem průmyslu. I člověk, který se velmi málo stará o politiku, ví, že národní demokracie jest stranou, která hájí zájmy průmyslu. Tato spojitost mezi národní demokracií a Svazem čsl. průmyslníků byla nejlépe dotvrzena tím, že generální tajemník Svazu čsl. průmyslníků dr. Hodač stal se národně demokratickým poslancem a po dr. Kramářovi převzal vedení této strany. Nestalo se bez obtíží. Proti posl. Hodačovi byla ve straně silná opozice, kterou zčásti představovali bývalí státoprávníci Dyk a Hajn, zčásti však tato opozice byla živena z tisku posl. Stříbrného, který národní demokraté tak horlivě čtou a který posl. Hodače líčil jako muže, který tuto krásnou, slovanskou a českou stranu chce zavést do služeb Svazu čsl. průmyslníků. Sbližení se Stříbrným bylo však z velké části dílem posl. Hodače; to znamená jednak, že posl. Hodač velmi blahovoleně přehlédl, co nedávno ještě tisk Stříbrného proti němu psal, jednak to, že Hodač má silnou posici ve své straně, může-li protlačiti toto sbližování a spojování.

Jestliže exponent průmyslu v národní demokracii posl. Hodač se zasloužil o tuto kooperaci s Národní ligou, neznámá to nic jiného, než že průmysl chce politicky hráti na kartu Stříbrného. Nelze to říci o celém průmyslu. Byli a jsou průmyslníci, kteří lomili rukama nad politikou národně-demokratické strany. Ale to jsou jednotlivci. V celku nelze říci, že by národní demokracie mohla dělat politiku, kterou by si nepřál Svaz průmyslníků nebo Živnostenská banka. Nutno proto míti za to, že kooperace národní demokracie s posl. Stříbrným jest politika, kterou Svaz čsl. průmyslníků a Živnostenská banka schvalují a podporují.

Průmysl, který toho velmi mnoho žádá od státu a vlády, se politicky spojuje s frakcí, která buší do vlády jen což. Průmysl se politicky spojuje s politickou frakcí politika, o které poslancek sněmovna řekla svoje mínění. Domnívá se náš průmysl, že posl. Stříbrný mu vydobude to, co mu jiné strany snad nechtějí dáti? Průmysl se domnívá, že bude dále provozovati svoji politiku dvou židlí. Ráno bude intervenovati u vlády a večer tisk průmyslu bude do vlády bušit; ráno bude průmysl intervenovat v jednotlivých ministerstvech, a odpodledne jeho strana, omlazená lidmi posl. Stříbrného, bude na

Slovanském ostrově dělat opozici, která by se líbila pražské ulici. Rozhodl-li se průmysl pro Stříbrného, rozhodl-li se omladiti svůj opoziční arsenál, pak nezbyvá nic jiného, než vzít tuto opozici průmyslu jako danou skutečnost a podle ní se zařídit. Jest potřebí průmyslu jasně říci, že očekává-li spásu od Jiřího Stříbrného, že tuto spásu od něho čekati může, že však jí nemůže očekávati od těch, kteří měli velmi vážné důvody se rozejíti s posl. Stříbrným. Stát má zájem na průmyslu a stát má zájem na existencích průmyslového dělnictva. Hlásí-li se však průmysl politicky k posl. Stříbrnému, projevuje tím politickou nezralost. Svou aliancí s posl. Stříbrným demonstruje průmysl proti státu a vládě. Nutno to vzít na vědomí a podle toho se zařídit. Brzy se ukáže, vsadil-li československý průmysl na dobrou kartu.

V. Gutwirth.

Dobročinnost

Při sbírkách v Praze sebralo se — vedle věcných darů — něco přes 17.000 Kč na strádající. Jest to na Prahu velmi málo a jest přirozeno, že to také tak bylo komentováno. Potvrzuje se tu zkušenost, kterou získá každý sociální pracovník: ti, kteří by chtěli dáti, nemohou, protože nemají. Ti, kteří by mohli dáti, nedají. To jest zákon, s kterým počítají všichni sociální pracovníci; možno říci, že hmotnou tíhu dobročinnosti nenesou bohatí, ale lidé střední a drobní. Jsou výjimky. Najdeme bohaté lidi, kteří dovedou hodně dáti na účely dobročinné; ale jsou tu jen jako výjimky, které potvrzují pravidlo. Zámožné vrstvy stávají se ve svých vztazích k okolí sterilní.

Tyto různé akce sociální jsou určitou formou dobrovolného zdanění. Zdanění — v podstatě vzato — velmi nespravedlivého. Ten, kdo má sociální citění, jest zdaňován, i když má velmi málo, i když s každou korunkou musí velmi dobře počítati. Naproti tomu ten, kdo má mnoho, má velmi jednoduchý prostředek, kterým se brání tomuto zdanění: neotevře dveře, nepošle nic na složenku, která provází prosebný dopis. Mohlo by se snad říci: jest věcí každého jednotlivce, jak si to vyřídi se svým svědomím. Ale věc jest jiná.

Jde o to, je-li pomoc lidem bez práce, a pomoc dětem, které nemají co jísti, něčím, co jest jen tak možno přenechati svědomí každého jednotlivce, na kolik této pomocné akce se chce účastniti. Moderní společnost převzala na sebe tisíce a tisíce úkolů. Aby tyto úkoly mohla prováděti, našla si své zdroje příjmů. Zdálo by se nám jistě podivným, kdyby stát, obec, okres sháněly na některé své úkoly peníze tím, že by posílaly dům od domu subskripční listiny, aby každý přispěl podle toho, jak může a — hlavně — jak chce. V sociální péči však dosud tento názor vládne. Záleží na výsledku těchto různých sbírek, dostane-li dítě trochu najíst, dostane-li šaty. Prostě: společnost nepropracovala se dosud k názoru, že jsou určité věci, které svým členům musí zaručiti. Přenechává to jednotlivcům, jejich svědomí. Považujeme na př. za samozřejmé, že společnost se musí postarati o vzdělání — aspoň základní — našich dětí. Přenecháváme obci, státu, aby si našel prostředky, které pro tento úkol potřebuje. Ale to, zda dítě na obecné škole se nají, zda má trochu slušné šaty, přenecháváme dosud soukromé dobročinnosti.

Říká se: nesmíme choditi se vším na stát. To jest pravda. Stát může hospodáriti jen s tím, co mu dají občané. Bude-li nucen prováděti více, musí sáhnouti hlouběji do kapsy svých občanů. Ale ti, kteří volají tak často: „Nesmi se choditi se vším na stát“, neuplatňují tuto zásadu tam, kde jde o jejich hmotné zájmy. Státní pokladna jest obležena různými žádostmi, požadavky; čte-li tyto požadavky sociální pracovník, točí se mu hlava. Jak těžce sežene ta či ona sociální organizace svých několik tisíc; ti však, kteří říkají: nesmi se choditi se vším na stát, přicházejí s požadavky, které se hned pohybuji v desítkách, ne-li stech milionů.

Pro společnost jako celek by bylo daleko prospěšnější, kdyby zvětšila prostředky na sociální péči, na pomoc těm, kteří jsou bez práce a bez chleba. Sociální organizace také tyto prostředky musí si vybrat z kapes svých členů a příznivců. Jest to však práce poměrně drahá, obtížná a hlavně: nerozděluje rovnoměrně podíl, jakým který má a může přispěti na dílo pomoci. Chudý, má-li sociální citění, dá; bohatý — nemá-li sociálního citění — nedá. Dobročinnost jest prostě zdaněním lidí se sociálním citěním. Ti, kteří mají majetek, nemají však sociálního citění, mohou si v celku pochvalovat: úkol, k jehož provedení měli by býti přitazeni i oni, a hlavně oni, byl proveden bez jejich obětí.

Toto vše není psáno proti dobrovolné sociální péči. Dlouho, dlouho bude trvati, než společnost bude organizována tak, aby

každému zaručila práci a chléb, nebo — nemůže-li zaručiti práci — aspoň tolik prostředků, které by chránily proti hladu. Dlouho bude mít svůj smysl dobrovolná práce sociální. Ale úkoly, které jsou dnes na tuto dobrovolnou sociální práci kladeny, jsou nad její síly. Vrstvy, které tuto sociální práci nesou, jsou hospodářsky oslabeny; na druhé straně úkoly těchto sociálních organizací velmi vzrostly. Jest prostě potřeba si uvědomiti, že dobrovolná sociální práce nestačí; že jde o závazek společnosti k sociálně slabým. V. G.

politika

Franta Kocourek:

Na premiéře Heimatfronty

Česká Lípa 21. října 1934.

Interview s průvodčím.

Bylo to před několika dny, v téměř liduprázdném vlaku z Liberce do České Lípy, která žila tehdy na pochybách o úředním povolení dnešního, právě skončeného projevu Heimatfronty. Průvodčí má skončenou turu, zřejmě by nic nenamítal proti malému rozhovoru. Zná služebně i turisticky celý sever.

„Jakpak to tady vypadá mezi vámi a Němci?“

„To víte, za moc to nestojí . . . Co je to platný, pane, voni nás Němci nemůžou vystát — a kdyby mohli něco proti nám udělat, tak by nám to ukázali. Copak to nevím sám podle sebe? Myslel jsem si za Rakouska taky svoje. Jakápak loyality, no ne?“

Šlo mi o to, aby ve mně nepoznal novináře. Aby řekl od plic, co si opravdu myslí. Aby se nesnažil mluvit pro tisk.

„A to ať přisahají, co chtějí, já jim nevěřím. Kdyby mohli, hned by to udělali. Když my jsme mohli, taky jsme to přece hned udělali, no, nemám pravdu?“

Nechtějte po mně, abych přestylisoval nebo doplňoval jeho výroky. Poslechněte si bez úpravy názor našeho drobného člověka, který má při stálém služebním pohybu mnoho příležitosti k pozorování. Nezastavujte ho nějakou objektivní námitkou. To není důležité, co vy si myslíte. Teď mluví jeden z tisíce obyčejných domorodců.

„Copak vo to, kdyby to šlo! Jenomže vono to nejde, musej bejt zticha, protože holt jsme silnější než voni a držíme je pěkně zkrátka . . .“ A spokojeně se usmál.

Ještě beze slávy

žije město, ještě bez horečky, ve znamení modrobílé barvy a iniciál SHF., Sudetendeutsche Heimatfront. Na německých domech nenajdete nikde smuteční prapor. Ani na radnici. Jediná německá okresní nemocenská pokladna měla odvalu přiznat vyvěšením černého praporu účast se dvěma v Mar-seille zavražděnými státníky.

Okres Česká Lípa má devadesát jednu obec. Město samo patnáct tisíc obyvatel, z toho tři tisíce Čechů, po rozdělení na Starou a Českou Lípu bylo dosaženo 22% českého živlu. Kraj kolem České Lípy není tak průmyslový jako Jablonec nebo Liberec, právě proto, že tu žije hodně zemědělců, doufali vůdcové Heimatfronty v Českou Lípu jako vhodné místo pro svůj projev. Počítali, že by tu nenarazili na tak silný odpor jako v Jablonci. Ale v okrese je hodně průmyslu. Několik číslic, příznačných pro poměry i v ostatních severočeských okresech: z osmnácti velkých sklářských podniků se pracuje jen v devíti. V Polevsku se proti přílivu nezaměst-

nanosti postavili dělníci svépomocí a uvedli do provozu družstevní sklářský podnik. Jsme ve známé sklářské oblasti borsko-kamenicko-šenovské. V dobách konjunktury se tu živilo na dvacet tisíc lidí, z těch je dnes zaměstnána jen jedna čtvrtina. V politickém okrese českolipském je registrováno 1780 nezaměstnaných. Z toho na sklářství připadá 60%.

Politická beseda v Merkuru.

Moderní český hotel a restaurace. Večerní hosté poslouchají zprávy ČTK v hostinské místnosti. Ve vedlejší sále je důvěrná politická schůze. Porada o protestu proti pořádání Henleinova projevu 21. října v Heimatfrontě. Když porada skončila, prosím místního tajemníka národních socialistů, Karla Hellera, aby prozradil čtenářům Přítomnosti něco o politické situaci v České Lípě.

„V České Lípě měly být obecní volby v říjnu. Ale byly odloženy. Předpokládalo se, že z 36 mandátů by tu Heimatfronta dostala nejméně dvacet, protože se jednalo o vytvoření volebního bloku Heimatfronty, německých agrárníků a dokonce i německých křesťanských sociálů. Zvláště kdyby úřady Henleinovi přece jen projev povolily, to by tu Heimatfronta vyfasovala mandátů ještě víc! Představte si, jaká by to byla pro jejich hnutí propaganda, kdyby tu směli soustředit tisíce svých přívrženců. Největší strach z Heimatfronty mají němečtí sociální demokrati, pro ty je to existenční otázka. Původně počítali, že pro sebe získají členstvo zakázané národně-sociální a zastavené německo-nacionální strany. Ale to se nestalo. Naopak, jejich lidé začínají přecházet k Heimatfrontě.“

Jaký je poměr místních německých stran k Heimatfrontě?

„Němečtí agrárníci mají s Heimatfrontou úmluvu, že členové jejich organizace nebo vůbec zemědělci nesmějí býti přijati za členy Heimatfronty. O podobnou úmluvu se pokoušeli také němečtí živnostníci. Mezi lidmi v pohraničí je známo, že tato úmluva existuje. Ale veřejně se nepřiznává. Politika Heimatfronty i jiných německých stran je skrývací. Znam mnoho těch lidí osobně, vím, jaký je rozdíl mezi jejich soukromým míněním a veřejným projevem.“

Jaké je jejich soukromé mínění?

„Pokud jsem hovořil s lidmi Heimatfronty a pokud jsme se dostali k upřímné řeči, netajili se tím, že vidí v Henleinovi pokračovatele hakenkreuzlerství. Navenek ovšem říkají, že stojí za republikou. Proto je stanovisko nás, hraničářů, k příslušníkům Heimatfronty krajně nedůvěřivé.“

Ke stolu přisedli dva tajemníkoví známí, adjunkti z českolipského nádraží, s nimiž náš informátor svedl slovní potyčku pro národní a politickou netečnost, kterou se podle jeho názoru naši státní úředníci v těchto končinách vyznačují, k neúspěchu státní prestiže. Ale potom se debata stočila znovu na SHF. „Přece není možno, aby se lidé, kteří ještě před rokem stáli nepřátelsky proti státu, změnili za rok tak, aby dnes stáli pevně za republikou? Nevidíme jim docela do žaludku, to je pravda. Ale co o nich víme, to nám radí k opatrnosti. Hlavně na jednu věc byste měl upozornit: na hroznou výchovu německého dorostu, na hroznou politickou výchovu mladých Němců. Je vysloveně protistátní. Němci udržují ilegálně v činnosti tělovýchovné spolky. V mnoha případech byli ponecháni ve službě učitelé přes to, že byli horlivými hakenkreuzlery. Přes to, že jimi zůstali. Ani turnéři nejsou organizací plně státně spolehlivou, ať se o tom v Praze nikdo nemýlí!“

V této souvislosti se zdá přirozeným přání, které jsem slyšel všude na českém severu: „Proč sem, do zněmčených krajů nedají víc vojska? A proč my tady v České Lípě ne-

máme posádku? Měli jsme ji tady, ale byla přestěhována do Děčína. Neměla by tady i malá posádka mnohem větší význam než jinde velká? Od Rumburku — kde je malá posádka — až do Litoměřic je české pohraničí bez vojenské posádky. Celé česko-saské pomezí, s výjimkou Rumburku a Liberce, není vojensky zabezpečeno. Je to správné?”

Je třeba uvážit tuto otázku mnohem víc po stránce psychologického účinku na naše lidi v takových krajích, než po stránce vojenské techniky a strategie.

V ulicích Betléma SHF.

V posledních šesti nedělích připomínal Konrad Henlein kvočnu, která nemůže snést své vajíčko. Z Karlových Varů musil pospíchat až do Jablonce, ale ani tam se mu to nepodařilo. Až v České Lípě. Konečně!

Můžete litovat, že jste se na dnešní neděli nevypravili sem. Byli byste viděli: kraj, který zmobilisoval. Město, které se přes noc stalo Betlémem. Národ, s nímž žijeme ve společných hranicích a který neznáme. Kolektivní premiéru jednoroční a přece už největší politické strany našich Němců. Dramatickou konfrontaci sólisty-vůdce s davem vedených věřících a chtějících.

Město, jehož tichými ulicemi jsme procházeli před několika dny, bylo pokryto prapory a zaplaveno lidmi. Jaktěživo nevidělo, jaktěživo neslyšelo tolik hluku, tolik slávy. Každý bicykl, každá motorka, každý vůz v širokém okruhu byl zrekvírován. S udýchanými motory, s pery sténajícími přetížením dorážejí vozidla všech stáří a typů do vyvoleného města. Celá sta mužů a žen v důkladných botách, s filcovými kloboučky, koženými kazajkami a ruksakem nebo chlebníkem vstupují všemi směry do modrobílých ulic narychlo polepených plakáty s třemi germánsky idealizovanými mužskými hlavami, upírajícími toužebně a rozhodně zraky ke štítu Heimatfronty sudetských Němců a k trojdílnému heslu:

Ein Volk,
Ein Wille,
Ein Ziel.

Všechny tváře vyzarují tento program. S jednomyslností a nadšením, které způsobuje, že se českolipské náměstí 21. října 1934 nápadně svou náladou a vzhledem podobá pražskému Václavskému náměstí 28. října 1918.

Ó, loutky, jaká vášeň! Jaká neuhasitelná touha organisovat se, zařadit se do šiku, a poslouchat, můj Bože, na slovo poslouchat... Sousedé i lidé z nejbližších krajů německé Domoviny v ČSR se potkávají, volají na sebe, tisknou si ruce způsobem, který se vyrovná objetí. Přesně ve dvanáct přijíždí na náměstí — náhodou zakázaným směrem — osobní auto. Jakoby magnetisovány obracejí se k němu všechny zraky: Konrad Henlein.

„Heil! Heil Henlein! Heil!“

Klobouky, šátky a ruce letí vzhůru. „Heil Führer!“

Město je prosyceno radostí. Neboť dílo se zdařilo, to všichni cítí. Od této chvíle už nikdo nemůže zvrátit nové hnutí. Jeho náplň a hybná síla je tak stará, cítíte ne politicky, ale smyslově, jak je samozřejmé, že se tito spoluobčané tak neobyčejně rychle a v takovém počtu sešli. Od Jablonce, Mostu, Duchcova, Karlových Varů, Mariánských Lázní, ze Šumavy. Z Chebu. Z Moravy. A ze Slezska. Je to tak hrozně jednoduché. Jakápak teorie? Nač je třeba vykládat program? Jak to kdesi napsal Jean Jacques Rousseau: Na volném prostranství vztyčte vlajku. A hned se kolem ní rozvine národní slavnost.

Z divadla nástupu.

Od hotelu Alte Post, kde představitel místní Heimatfronty uvítal novináře jdeme k seřadišti setnin SHF. Všude jsou silné četnické hlídky. Bylo sem prý soustředěno pět set padesát četníků. V tak malém městě to vypadá, jako by jich bylo pět tisíc. Jdu s kraťovým vůdcem Heimatfronty, mladým profesorem tělocviku, Oberlikem. Přidružil se k nám jiný mladý Němec, vysoký muž ušlechtilé tváře a vojenského vystupování, jaké má většina mladých Němců sem svolaných. Ochotně a přesně fungující hlídky Heimatfronty zdraví oba mé společníky se zřejmými, ale diskretními poctami. Je tu ostatně všechno pod jakýmsi příklopem. Pohybují se tu tisíce lidí, jsou tu celí, s celou vůlí, ale jako by jim scházelo něco do úplné živosti. Jako by teď před nástupem k projevu dýchali a mluvili jen ztlumeným rejstříkem. Když procházíme kolem četnických skupin, dostává tvář profesora Oberlika slabý stín.

„To víte, že nám není příjemné, když vidíme takovou pohotovost,“ říká kraťový vůdce Heimatfronty bezvadnou češtinou. „Ale co se dá dělat. Nedůvěruje se nám. A potom, částečně jsme i rádi. Protože nám četnická pohotovost pomůže, aby se mezi nás nedostali komunisté. Ti by nám při projevu mohli škodit. Toho, co my chceme, se mezi vašimi lidmi nikdo nemusí bát.“ Hovoří potom o nejlepší vůli Němců, které zná, žít s námi v míru, sblížit se, porozumět si víc, dosavadní stav je přece mezi dvěma národy v jediném státi nemožný. Podezřívání by už mělo přestat, jedny Němce dráždí, druhé přímo uráží. Vysoký muž po mé pravici stručně přivukuje, hledá cestu a rází nám ji. Jsme na velké louce, u jednoho z českolipských nádraží. Za standartami s nápisy krajů a organisací se řadí bojovníci a bojovnice Heimatfronty. Se smyslem pro kázeň, který my máme také, ale jen teoreticky, ve formě obdivu, někdy nepřiznaného, s přesností skoro strojovou, která do nás musí být vtlačena, ale povolí, jakmile přestane dresura, stává se tu muži a ženy pěkně i prakticky oděni bez hluku do čtyřstupů.

Ještě několik četnických příkopů, ještě několik hradeb jsme přelezli, potom průchod zahradní restaurací — a jsme na prostranství projevu. Vogelstange, střelecká louka na pokraji města. S vrcholu mohutného stožáru, kde je jindy připevněn dřevěný orel, vlaje státní vlajka k šedému nebi, které nesplnilo hrozbu deštěm. Pod státní vlajkou dvě menší vlajky SHF a mezi nimi řečniště, namontované k důkladnému kamennému podstavci střeleckého stožáru. Dva mosazné reproduktory místního rozhlasu křičí prozatím vítěznou hudbou. Ale brzo nasazují pochod. A celých pět čtvrtí hodiny budou hrát k nástupu tisíců. Opusťme místo pro novináře a hosty před tribunou a vydejme se na opačný konec louky, až k nároží ulice, kterou přichází proud. Pochodují, většinou střední věk, a mladí. Muži a ženy, skoro stejně zastoupeni. Když je cesta zatarašena, přešlapují na místě, jako vojáci, i ženy. Pohled na bohatě dekorované prostranství, připravené pro ně, rozžehá v jejich očích a tvářích hrdý úsměv. Jdou za svými vedoucími a zaujímají přesně vykázané stanoviště. Šťastní, kteří se dostanou až docela vpřed! Co je napsáno na těchto tvářích? Především opojení z množství. Nadšení z masy, která se může ukázat přede všemi. Vypětí, aby nástup působil co nejlepším dojmem. Ostatní je ukryto pod maskami těchto hlavních přání. Chvilími máte při pohledu do nových a nových tisíců tváří dojem, že tu nejde o politickou manifestaci, o nějakou stranu. Ale že je to pochod k Walhalle.

Stojí bez hnutí, hlava na hlavě, čekají.

Konrad Henlein vstupuje na řečniště.

„Heil Henlein!“

Moře lidí na Vogelstange se vzduchem prastarou touhou provolávat slávu jednomu muži.

Když Henlein mluví.

Řeč vůdce Heimatfronty i odezva, jakou měla v davu, potvrdila už dopolední dojem: že nejde o program. Že záleží především na tom, vidět se pohromadě, hmatatelně se přesvědčit o vlastní kolektivní existenci a uslyšet, jak s vyvýšeného místa, ozdobeného praporem se zaklínací formulí, někdo nahlas říká: „Tady jsme. Žijeme. Všichni chceme...“ Věřte, nesejde už tolik na tom, co chtít. Vycítili byste to, tváří v tvář desetitisícům lidí SHF.

Poslouchejte věty, které provází nadšeným voláním a potleskem: „Ukázat naši sílu a naši jednotnou vůli... mag kommen, was kommen will (tříkrát Heil!). Půjdem za našim vůdcem Konradem Henleinem věrně, krok za krokem...“ (tříkrát Heil a dlouhý potlesk).

To na ukázkou z reakce na zahajovací řeč Sandnerovu. A z řeči Henleina, který má proti svému Janu Křtiteli hlubší hlas a rychlejší tempo: „Byli jsme Němci, jsme Němci a zůstaneme Němci pro všechny časy!... Jako vše živelné, zdáme se záhadní... Nejsilnější skupina sudetských Němců jsme my a to nemůže dnes už nikdo popírat... Mohou s námi dělat, co chtějí, zůstaneme tu a prosadíme se, ať se to politickým stranám líbí, nebo ne!...“

V místech, kde se přiznával k republice a demokracii, zachovával dav zdržlivost projevu. Někdy, na příklad při řeči o podezření fašismu, nebo při jiných, proti Němcům obrácených místech, se z davu ozývá „fuj!“ Ale toto volání nevyhází ze všech míst jako „heil“ — nýbrž jen ze středu tisícového množství, z těžko dosažitelných končin.

Dole pod řečnickým sedí vedle mladého vůdce turněstva paní v černých šatech, černém klobouku s bílou ozdobou. Zpod šedivých vlasů se dívá napjatěma a pyšnými očima nahoru, k řečníkovi. Je to Frau Henlein, vůdcova matka.

Byl to dosti nezvyklý dojem, vidět mladého Němce, jak pod četnickou asistencí, za přítomnosti úředníků z ministerstva vnitra, stojí před desetitisíci a pronáší pod státní vlajkou ke svým spoluobčanům řeč, jejíž mnohé věty by si dnes nikdo z českých politiků nesměl dovolit nahlas vyslovit. A zvláště ne mladý člověk! Henleinova řeč byla právě po té stránce politicky nejzajímavější, že to byl po dlouhé době první velký veřejný projev, při němž bylo umožněno mladému člověku s tribuny, vybavené dostatečnou autoritou, pronést nerušeně ostrou a v mnohém bodě správnou kritiku koaliční a státní politiky. Pod státní vlajkou.

Es ist erreicht

řekl kdosi na nároží města.

Jeden z těch nespočetných, kteří se vraceli s pole slávy domů, ke své práci, posílení k boji. Ulice hlučely hovorem, o tolik uvolněným, plnějším, proti dopoledni! Přetížené motocykly a vozy se kolébaly českolipskou dlažbou k domovům. Tisíce se valily, důvěřivé, radostné. Některé skupiny mladých lidí neodolaly pokušení. A třebaže to bylo úředně zakázáno, zařadili se do šiků a tak vojenským krokem pochodovali městem, pevné jednotky v moři rozházených civilistů. Jaká rozkoš, jít přede všemi takovým krokem! A kam jdou? Nikam, jen tak, což nechápete? Projdou ulicemi — a potom, když je uvidí známi, se rozejdou.

Z nádraží odjíždějí zvláštní vlaky.

Nekonečné volání se vybíjí. Mezi těmi, kdo zůstávají a těmi, kdo se vrací do své Heimatfronty.

Ruce se zdvíhají na obou stranách k římskému pozdravu. Heil!

do ba a lidé

Darrag:

Hovory s občany Sovětského svazu

Autor tohoto článku navštívil sovětské Rusko v prvním roce prvé pětiletky, 1929. Zvědavost na to, jak se podařilo Sovětskému svazu uskutečnit plány výstavby, přivedla ho tam letos zpět, samozřejmě, že ne jako člena početné výpravy. Více než obdivované a k obdivování předkládané průmyslové „giganty“ zaujala ho otázka, jak se přítomná skutečnost obráží v životě lidí a jaká je životní míra občanů státu, který buduje socialismus. Dostatečná znalost ruštiny a způsob cestování umožnily mu přijít do styku s příslušníky mnoha povolání. V přítomném článku je sebrána řad těchto hovorů, zachycených co možná věrně a vybraných s úmyslem ukázat obě strany té mnohotvárné reality, přítomnosti, která má svůj líc i rub — jako všude — i v SSSR.

I.

Správce horské chaty.
(Severní Kavkaz).

„Jen kdyby se u nás tolik nepsalo! Míň psát a víc dělat, to by bylo potřeba. Nemáte ponětí, co se u nás papíru popíše zbytečně. Těžko říci, je-li to horší tady, na periferii, nebo v hlavních městech a úřadech. Myslím, že to bude stejné. Tak třeba opatřování potřebných věcí. Tady v horách je málo co k dostání: nejbližší město je 130 km daleko a sklady jsou tam také dost neúplné. Na př. cylindr do petrolejové lampy s kruhovým knotem musím objednávat z Moskvy. Ale objednat sám to nesmím: objednávka musí být napřed schválena centrálou. Ta je v Moskvě. Teprve až dostanu povolení k objednávce, mohu ten cylindr z Moskvy objednat. Dopadne to pak nezřídka takhle: za měsíc, za dva mně napíší: „Objednávky poštou nevyřizujeme.“ anebo: „Nemáme času zasílat věci na venek.“ Jindy prostě napíší: „Nemáme.“

Při stavbě chaty pracovali dělníci; jeden měl špatné boty. Z cizinců, kteří tu nedávno byli, jeden chtěl boty prodat. Pěkné boty, horské, ztěžka by tu člověk takové sehnal. Řekl jsem o tom tomu dělníkovi a on si je koupil. Nějak se to doslechli nahoře, a už mne volali k odpovídání. Prý zakázaný obchod s cizozemci a kdesi cosi. „Ale ten člověk neměl v čem chodit a tady horské boty nedostane,“ povídám. Měli jste to vidět: ještě prý slovo a předají to GPU., ta prý si to se mnou vyřídí.“

Dva vysloužilci.

Válečný invalida (beznohý), ve stanici Prochladnaja (severní Kavkaz):

„Proč žebraš? Abych byl živ. Těch 30 rublů renty za měsíc, to není ani na chleba. — O nohy? Granát v germánské vojně.“

Bývalý rudý partizán z občanské války:

„To právo mně dává tahle legitimace. Vidíte: Krasnyj partizan čili krasnokvardějec (rudý gardista), fotografie, jméno. Na druhé straně je vypočteno k čemu legitimace je platná: mám přednost v krámech, nemusím stát v očeredi (ve frontě), smím vstupovat do tramvaje přední plošinou, mám levnější byt a ještě leccos. To víte, nebyla to žádná hra tenkrát na Volze, moc nás tam zůstalo. Není tak mnoho lidí s touhle legitimací, a pomalu vymírají.“

Příslušníci rudé armády.

Důstojník rudé armády (krasnyj komandir), velitel praporu, u okna vlaku od hranic do Kijeva:

„Vidíte ty širé lány? To všechno jsou kolchozy. Vidíte, jak traktory tažené žací stroje rychle kosí obilí, vidíte mlátičku, pracující u jediného stohu, jenž patří kolchozu. Hle, tam již orají: traktor táhne pluh — dříve tahávala pouhou rozsochu mužíkova žena. Dnes stroje pomáhají lidem dobývat chléb. Tam, kde se dříve mužík těžce plahočil, dnes kolchozník s traktorem žije se lépe.“

Jiný důstojník rudé armády:

„Japonci? Ne, nebojíme se jich. Známe jejich zdatnost, víme, jak jsou vyzbrojeni — a my jsme připraveni též. V roce 1904? To byla jiná situace. Dnes je na východě Blücher s celou armádou, která v mnohém ohledu je soběstačná, totiž nepotřebuje zásobování z evropského Ruska. Známe svoje nedostatky, ale udělali jsme hodně, abychom je odstranili. Pětiletka nám k tomu pomohla. Máme svůj těžký průmysl i za Urálem, máme továrny i v Zabajkálí, máme zdatné a silné letectvo — co tedy? Dnes, myslím, můžeme se dívat klidně na vývoj věcí na Východě.“

Mladý frekventant vojensko-námořní akademie v Leningradě:

„Jsem již ve třetím roce. Ještě půl druhého roku školy, pak bude ze mne strojní inženýr válečného loďstva. Již se na to těším. Mám stroje rád, zvláště parní turbíny mně baví. A my máme skvělé kousky na novějších lodích. A pak, život na moři mezi kamarády, co může být krásnějšího? — Vidíte, jsem z dělnické rodiny v Bělorusí. Po sedmiletce jsem prodělal kurs pomocníka strojvůdce a šel jsem na lokomotivu. Na trati Moskva—Leningrad znám každý kámen. Pak mně poslali na rabfak (dělnická fakulta). To trvalo rok. Práce bylo tam dost. Ale měli jsme do ní chuť a dobré učitele. Pak jsem šel na vojnu — dva roky. Nu a po vojně jsem se dostal na akademii. Kázeň je přísná, práce dost, ale těší mne to. Každý rok míváme měsíc praxe na válečné lodi. Teď jedu domů na dovolenou, mám měsíc prázdnin.“

Dělesloužící poddůstojník rudé armády:

„Dovolenou v presenční službě jsem vůbec neměl za celé dva roky. Teď jako dělesloužící mám měsíc ročně — a dráhu zadarmo, kam chci. Žoldu jsme měli první rok presenční služby 1.30 rublů měsíčně, druhý rok asi 2.50. Strava byla dobrá. Teď mám 150 rublů měsíčně, ale bez bytu a bez stravy. Uniformu a určitý příděl potravin ovšem dostávám.“

Průvodčí vlaku za Armavirem.
(Severní Kavkaz).

„Jsme tu tři na dva vagony. Jezdíme celou trať z Moskvy až do Tiflisu. Ve službě se my tři střídáme. Na konci trati máme pak dvoudenní odpočinek. Platy jsou teď trochu lepší: mám asi 100 rublů. To víte, je to málo. Na cestě se to brzy projí — a to jím jen chleba — toho mám půl kg na dva dny na lístek — a rajská jablčka. Na víc to nestačí. Kde je vše ostatní, kde je rodina?“

Jak se staví.

Stavitel z Moskvy (na dovolené v horách):

„Těžko se teď u nás staví. Na každou stavbu je rozpočet, který se nesmí překročit. Kolik smí stát jednotlivá práce, na to je zvláštní předpis, jsou to tři silné svazky. Ceny tam uvedené jsou ale příliš nízké. Za ty mzdy nedostaneme ani dělníky, ani za ty ceny slušný materiál. Podle toho to pak

dopadá. Buď stavitel za stavbu odpovědný vezme dělníky, i když chtějí více, a opatří i pořádný materiál a staví tak dlouho, dokud jsou peníze, nebo dokud nepříjde kontrola a nepošle ho na Sibiř, nebo na Solovky (trestanecké stanice v Bílém moři). Anebo se staví podle předpisů: méněcenný materiál, špatně placení dělníci — špatná práce. Říkáte, že jste viděli v novostavbě nemožným způsobem provedenou a již nefungující instalaci, nedoléhající, zborcené okno a dveře, špatné podlahy, mizerné kování — ano, to se tak dělá. Ze opravy budou vbrzku naprosto nutné a velice drahé — i to je pravda. Ale co můžeme dělat? Ještě tak tady v horách, tady to jde stavět. V těchto výškách nejsou vázání normálními tarify, a tak aspoň dostanou pořádné dělníky. Ale dole v městě odpovídat za stavbu je hrozně nevděčný úkol. Je to skoro jako by sis opatřil místenku na Solovky.“

Zedníci v Charkově:

„Kolik hodin pracujeme? Jak je potřeba. Třeba 12 a víc. Nemáme placeno od hodiny. Jsme na akord. Vyděláme si tak víc, až i 1000 rublů za měsíc. To se rozumí, v létě. A pak, nepořádně nám platí, pozadu. No, vláda; domy přece patří vládě. A moc na to pospíchají, jaká je to potom práce, ani to neuschlo a už to máme natírat.“

Stavitelský asistent v Kijevě:

„Mám vyšší odbornou školu, „technikum“, jako všechny střední školy, se jmenuje. Teď pracuji na stavbě stadionu tady v Kijevě. Mám pod sebou 100 až 200 lidí. Vydělám si měsíčně 180 rublů. To se ví, je to málo. Chtěl bych ale studovat dál na vysoké škole. Někteří moji bývalí spolužáci jsou již inženýry. Mají pak větší plat, 400 rublů, i víc. Nu, pro nás stavitele je teď v Sovětském svazu práce pořád dost.“

Rozhovor o kolchozech.

Mladá žena z Baku:

„Kolchoz? Žila jsem u rodičů ve vsi za Moskvou tři měsíce. Většina sedláků je v kolchozu. Jaké to je? Štvou na sebe navzájem a hádají se bez přestání. Výtěžek se rozděluje podle odpracovaných dní, ale druhy a jakost práce jsou různé, takže těžko je dojítí k spravedlivému rozdělení podle zásluhy.“

Kolchozník z Ukrajiny:

„Je to tak, jak říká ona. Těžko se žije. Jedna třetina obilí musí se odvést státu za nízkou přejímací cenu — ani ne rubl za pud (16 kg) — a co zůstane, zrovna stačí sotva pro vlastní obživu. A za co nakoupit potřebné věci? Šaty jsou drahé, boty jsou drahé, každá hloupost, sůl, hřebíky, jehly, nářadí, všechno stojí hromadu peněz.“

Úřednice ředitelství drah v Tiflisu:

„Všude to tak není. Mám známé v kolchozu a dobře se jim vede. Ostatně, kromě společného hospodářství má každý své vlastní. Tolik, kolik sám s rodinou může obstarat: 2—3 krásy, může mít i vepře, i zahrádku.“

Inspektor tělesné výchovy jihozápadní dráhy:

„Na tělesnou výchovu se u nás hodně dbá. Zvláště u naší dráhy. Mám na 50 podřízených instruktorů tělesné výchovy, kteří se starají jen o zaměstnance dráhy. Instruktoři mají vyšší odbornou střední školu tělesné výchovy; plat mají kolem 500 rublů. To je přece slušné, ne? Znáte tenhle odznak: GTO — hotov k práci i k obraně: podívejte se, tohle jsou normy, podmínky, kterým nutno vyhovět: běh 100 metrů za tolik a tolik, plování, skok, lyže, střelba atd. Vidíte, že podmínky nejsou snadné — a přece u nás je devět tisíc, asi třetina zaměstnanců dráhy, kteří mají GTO.“

Šofér z Adel-Su (Balkarie, Sev. Kavkaz):

„Nemám lehký život. Vidíte, jak pracuji. Jedu ráno v 5—6 hod., přijedu kolem poledne, a odpoledne zase zpátky. Někdy večer, ale ještě častěji až v noci jsem doma. A ráno zase. Měsíčně mám 230 rublů. To přece nic není, když má člověk rodinu. A já jsem bojoval už v devatenáctém roce proti bílým. Přišel jsem tenkrát do města, byli tam bílí. Chtěli, abych vozil mrtvoly autem do jam. To tak, řekl jsem si. Utekl jsem jim a šel mezi krasnokvardějce. Do 21. roku jsme se tu bílí. Ale pokoj ještě dlouho nebyl. Před dvěma lety — vidíte ten památník — tamhle zabili komisaře. Kdo? Sedláci, kulaci. Letos první rok jsou tu v údolí Baksanu všude kolchozy.“

Úředník z Nalčiku (centrum autonomní oblasti kabardinsko-balkarské) na cestě do hor (autobusem):

„Vidíte, tady v horských údolích Balkarie se žilo po desetiletí, ne-li po staletí, stejně. Balkarci bydleli ve svých, drnem krytých, zpola do země zabořených chatách, bez škol, bez vzdělání — tak to trvalo po dlouhá desetiletí carské vlády. A pohleďte teď, jak celé údolí Baksanu se hýbe novým životem. Minuli jsme Baksanstroj, stavbu údolní přehrady, která zásobí celé údolí i kraj daleko v nížině elektrickou energií; cesta, po které jedeme, třebas se vám zdála špatná, je přece jen silnicí proti stezce pro potahy, která tu byla dříve. Všimli jste si těch sloupů nového telegrafního vedení? Pohleďte na tu vesnici: vedle chat-děr, zabořených do úbočí kopce, vidíte nové, prostorné, dřevěné domky, s pořádnými okny. To velké, zděné stavení je dům kolchozu; je tam také sanpunkt (lékařská poradna a ošetrovna); ta budova vedle, právě dostavěná, to je škola. Děti učí se číst a psát mateřským jazykem, balkarsky. Upravili jsme jim písmo, dali jim knihy, balkarština je spisovným a úředním jazykem, stejně jako ruština. Ještě před deseti lety bylo tu 80% negramotných. Dnes jich není ani 20%. Letos přešlo se i zde ke kolektivisaci polního hospodářství. I Balkarci pozvolna začínají chápat, jaké výhody jim to přináší.“

Mechanik z MTS (státní traktorová stanice) na Sev. Kavkazu, v Rusku rozený Němec:

„Pracuji tady v Kabardě; mám 280 rublů, ale práce je hodně, víc než 8 hodin denně. Kuchyni máme společnou a jíme dosti dobře. Celkem letos vůbec už to jde, ale loni a předloni, to byla léta. To bylo moc zle. Zda to byly přehnané pověsti o tom hladomoru? Ba ne, to byla pravda. Sám jsem viděl vesnici, tady na Severním Kavkazu, kde polovina obyvatelstva vymřela hladem, nebo nemocemi z podvýživy. Ta zima byla hrozná! Nebylo ničeho. Ani chleba, ani kukuřice, prostě nic, zhola nic k dostání. Ostatně také, zač? Vesničané neměli ani na dráhu, aby dojeli do města, nebo do průmyslových oblastí, které přece jen jsou lépe zásobovány. Moc jich tu pomřelo. Víte, to byly také kraje, kde se dříve dlouho udržoval odpor proti sovětské vládě a které se také bránily kolektivisaci. Samí střední, nebo bohatí sedláci, kulaci — nu, a tak. Hodně jich potom přesídlili na sever, na horší půdu. Nu, letos už bude lépe. Já vystupuji; mějte se dobře!“

Stařena, žebrající u přístavu v Novorosijsku:

„Aspoň kopěječku dejte, milosrdní. Jíst nemám co, z bytu mne vyhodili, muž mne opustil — ještě milicionera na mne pozval, když jsem chtěla do bytu.“

Dvě mladá děvčata: „Nemluvte s ní, je to buržujka, spekulantka, nechce se jí pracovat, tak žebra. Kdo nepracuje, ať nejí!“

Stařena: „Není pravda, nejsem žádná spekulantka, muž mne nechal, že jsem už stará. Má známé v městském Sovětu a tak mně i z bytu vyhodili, milicionerem (strážníkem) vyvedli. Co mám, stařena, dělat?“

Milicioner: „Nestůjte občané, tady se chodí. A co tu stará cizincům vykládáš?“

Švec v Suchumu (centrum Abchazie):

„Vydělám si tak 20—30 rublů denně; někdy míň, někdy víc, jak kdy. Jsem tu celý den. Poněvadž pracuji sám, jako jednotlivec, musím platit daň, 125 rublů měsíčně za patent. Obchodníci platí ještě daleko víc. Možná, do půl roku, do roka, ani snad nebude soukromých dílen. Už o tom psali v novinách: budou jen kolektivní dílny, družstva, artěl. Ty už dneska mají výhody: neplatí daně. Víte, jsem starý revolucionář, ještě z roku 1905, ale teď nejsem ve straně. Oni by to chtěli všechno najednou, honem, honem a to tak rychle nejde. Na všechno je potřeba času. Stavět socialismus, ano, toť se rozumí, ale na pořádných základech.“

Úřednice Inturistu, průvodkyně cizinců ve stanici Alexandrovsk:

„Ti lidé tady? To je dnes asi nějaký mimořádný nával. Nedostanou-li se do vlaku, pojedou o několik hodin později, nejpozději ráno.“

Mužik ve stanici Alexandrovsk:

„Přišel jsem sem s rodinou včera v poledne. Vlak byl plný. Tak tu čekáme. Dnes dopoledne zas nic. Asi tu už zůstaneme zas do zítřka. Spíme venku na zemi. Je tu prach a špína. V noci je zima. Lístky máme, ale do vlaku se nedostaneš. Nu, co dělat.“

Život a instituce

Otto Rádl:

Tvář německé emigrace

II.

ANGLIE řešila tento poměr velice obratně a ke svému velkému prospěchu, největší koloniální stát světa nebyl od počátku ani na chvíli na rozpacích, jak využít fakta emigrace ke svému prospěchu. Zavedla přísné zdravotní prohlídky všech příchozích, všechny schopné, všechny specialisty a všechny odborníky však ochotně přijala. Není žádným tajemstvím, že německá emigrace vybudovala velikou část dnešní anglické kinematografie, jež se dostává na první místo na světě.

Švýcarsko se chovalo s demokratického hlediska velice špatně. Přijímalo emigranty jen s velikou zdrželivostí a jen na nedlouhou dobu. President Motta formuloval tuto politiku jako zvláštní ohled na emigranty: řekl v jednom svém projevu, že prý Švýcarsko, které vždycky zacházelo s židy jako se všemi ostatními občany, nechce vpustit do země židovské emigranty jenom z pozornosti k nim, aby snad ve Švýcarsku žádná „židovská otázka“ nevznikla. Zní to stejně, jako odmítneme-li hladovému dát najíst z šetrné obavy, aby se snad pak nepřejedl. Naproti

tomu chovalo se Švýcarsko velice lidsky ke všem majitelům vil.

Francie přijímala všechny emigranty podle své dávné tradice bez nejmenších obtíží. Emigrace pařížská však se liší od naší tím, že je převahou politická, že v ní je mnoho živlu proletářského, zatím co u nás převažují kruhy měšťanské a intelektuální. Prominentní jednotlivci se uplatnili na universitách a ve veřejných ústavech, široké vrstvy však žily v bídě. Politicky se postavení německých emigrantů v Paříži velice znesnadnilo od posledních ostrých sporů mezi pravíci a levíci, zejména proto, že emigranti byli obviněni z účasti na pouličních bouřích počátkem tohoto roku. Přes to přese všechno žije dnes ve Francii 25.000 emigrantů, to je největší cifra na kontinentě.

Zajímavé je, že se k německé emigraci chovala velice příznivě od počátku Itálie. Ačkoliv jich přijelo poměrně málo, žijí emigranti v Itálii poměrně v nejlepší situaci. Rakousko přijalo většinou jen množství svých příslušníků, kteří žili do té doby trvale v Německu. Španělsko usadilo určitý počet emigrantů v okolí Barcelony a na Balearech: příliv nebyl velký, protože neznámá kulturní sféra španělská byla méně lákavým cílem. Naproti tomu se v poslední době stále zvyšuje odliv emigrantů do Spojených států: přes krizi získávají tu němečtí emigranti dokonce zvláštní výhody. Protože vystěhovalecká kvota z Německa do Spojených států nebyla v posledních letech nikdy dočerpána, nedochází tu ke konfliktům s vystěhovaleckými zákony.

V postavení emigrantů vidíme ve všech těchto zemích opakující se stejné zjevy: není vůbec postarano o staré a nemocné. Ti, kteří jsou neelastičtější a nedovedou se politicky přizpůsobit, a ti, kteří jsou nadále politicky aktivní, dostávají se do rozporů s policií. Židé mají se poměrně lépe, než emigranti političtí: mají všude spíše příbuzné a jejich soukromé pomoci jsou již déle a lépe organizovány. Malíři se umístili většinou v novinách, spisovatelé mají možnost vydávati své knihy, zejména v Holandsku a v Praze se vyvinula nová střediska německé knihy, z herců se umístili v cizině jen ti největší, Anglie a Amerika přijala několik nejvýznamnějších herců, ostatní žijí ve hrozné bídě.

KULTURNÍ DŮSLEDKY EMIGRACE jsou daleko významnější než hospodářské a politické. Pohlédneme-li na sídla německé kultury dnes po odchodu tolika velkých osobností, budou nám značně připomínati vybraná hnízda. Jsou pryč slavní fyzikové Einstein i Schrödinger, fyzik Reichenbach, lékaři bratři Zondeckové, Nissen, von Mises, slavný odborník v oboru rakoviny a objevitel insulínu Blumenthal, filosof Cassirer, desítky jiných učenců: samotná universita berlínská ztratila 110 svých učitelů. Třicet z nich našlo místo ve Sтамbulu. Z politiků žijí v emigraci Brüning, Treviranus a slavný jezuitský filosof Muckermann, z učenců je za hranicemi německými celý psychoanalytický okruh.

Z literatury jsou emigranty: Feuchtwanger, Heinrich Mann, Zweig, Kerr, Leonhardt Frank, Bert Brecht, Bruckner, Döblin,

Polgar, Anna Seghersová, Renn, Josef Roth, Wittvogel, Plivier, Toller, Friedrich Wolf, Kesten, Glaeser, Hasenclever, Wolfenstein, Ottwald, Bredel, Neukranz, Graf, už delší dobu Remarque, Emil Ludwig a mnoho jiných. To je výčet několika jmen, to ovšem neznamená celou německou kulturu: je to však nejaktivnější část německé literatury, která z moderní německé kultury právě činila kulturu světovou. Připojte-li k těmto literárním emigrantům čtyři emigranty divadelní režiséry: Reinhardta, Barnowského, Jessnera a Piscatora, vyjmenovali jste doslova všechno, co v moderním německém divadelním projevu mělo význam. Herci Basserman, Kortner, Veidt, Bergnerová spolu s desítkami méně slovných doplňují tento seznam.

Co v Německu zbylo? Gerhardt Hauptmann, muž naprosto nepolitický, pro jehož neschopnost dojíti politického závěru svědčí už dlouhá desetiletí závěr jeho „Tkalců“, starý muž, jež manželka a syn vtahují do politických projevů. Z těch ostatních, kteří neemigrovali, se ovšem daleko ještě nestali národní socialisté: Fallada je přijímán za svou kritiku justice a sociálního řádu s pramalým vděkem, Erich Kästner je skoro umlčen, Barlach je neuznán novým režimem, a k jubileu Ricardy Huchové se nepohnula v Německu ani jediná oficiální noha, Traven, jehož by německá literatura mohla eventuálně počítati mezi svá největší světová jména, je v Německu zakázán.

Uznán je Euringer a Dientzschmied, autoři slavnostních her. Jinak je pusto a prázdno. Kaiser už přestal psát. Steinheim je těžce nemocen a také už nepíše. Hermann Hesse a Anette Kolbová prozrazují v narážkách svých kritických článků, co srdce tají. Flake se schovává za povrchní ironii. Dvě velké osobnosti, Spengler a Keyserling se nepřiznali k národnímu socialismu. Jediné divadlo, které ještě má význam, Deutsches Theater, řídí dlouholetý vůdce sociálně demokratických scén Hilpert a intendantem státních divadel je Gründgens, o jehož pravověrnosti můžeme stejně pochybovati. Stačí vzít do ruky některý odborný časopis, abyste se přesvědčili, jak „usměrnění“ špatně funguje, pohleďte jen do listu „Die Litteratur“. Vedle několika oficiálních poznámek najdete dlouhé studie o Mannovu „Josefu a jeho bratrích“.

Oheň kultury se nedá totiž rozdmýchati tak snadno, jako oheň ve starém domě. To je nejsilnějším argumentem ve prospěch emigrace.

ČÍM MÁME EMIGRACI PROSPĚTI, se dá shrnouti do několika bodů, které neznamenají žádné požadavky k veřejné dobročinnosti, nýbrž jsou i k našemu vlastnímu prospěchu, k prospěchu dokonalejšího právního řádu, k prospěchu lepší demokracie:

1. Vypovězení osoby, náležející k emigraci a dovolavší se v našem státě práva asyly ať se může státi jen na základě specialisovaného odůvodnění, nikoli pod paušální formulí. Ať je tu znemožněna osobní libovůle úředníků, aby nedocházelo k podobným zjevům, jako k náhlým četným vypovězením,

k nimž dá podnět nacionálně méně tolerantní úředník, jenž během prázdnin zastupuje liberálnějšího úředníka jiného.

2. Ať je zřízena objektivní odvolací instance ne čistě byrokratická, která musí rozhodnouti o každém případě vypovězení. Odvolací lhůta ať je upravena a dána každému vypovězenému možnost, aby do rozhodnutí této instance zůstal v zemi: při dosavadní praxi, při níž musí postižený i přes podané odvolání opustiti do 24 hodin zemi, je právní ochrana postiženého věci naprosto illusorní.

3. Činnost emigranta v některém povolání ať může býti důvodem policejního trestu, nikoli ihned důvodem vypovězení, jako je tomu dosud. Viz příklad s hladovým psem a chlebem.

4. Ať se v případech vypovídání běře zřetel na nejprimitivnější lidské právo, že člověk musí mít kam hlavu složit a nevypovídají se lidé, kterým by v případě návratu do své země hrozilo z politických důvodů vězení, nebo kteří by do žádné jiné země nebyli přijati. Tato dosavadní prakse vede k tomu, že se mnozí vypovězení musili k nám nelegálně a tajně vrátit a že jsou nuceni žít jako štvanci.

5. Ať se vyřeší pro určitý počet emigrantů, pro určitá povolání jejich právo usadit se trvale v zemi a přihlíží se při tom na jejich možnou kulturní a hospodářskou prospěšnost pro celek. Je nelidské ponechávat tyto lidi bez jakýchkoli výdělkových možností jako oběť deprese a zoufalství.

6. Ať se vyřeší definitivně otázka pasová. Nyňější pasy interimové neopravňují k návratu do země, nedávají nárok k prolongaci, a nemusejí být ani vystaveny každému obligátně.

7. Ať československý zástupce podá ve Společnosti národů dotaz, proč naprosto nefunguje komitét pro pomoc emigraci při ní zřízený, komitét, jenž živí množství sekretářů a úředníků a stojí sám ročně obnos několik set tisíc franků. Není-li naděje na mezinárodní vyřešení těchto zásadních otázek umožňujících život politickým a rasovým emigrantům, ať se tak stane alespoň ve hranicích našeho státu.

Doporučujeme všem upřímným demokratům tohoto věku, aby se o zásadní a co nejrychlejší vyřešení všech těchto požadavků upřímně přičinili: neboť člověk nikdy neví, a ani žádný upřímný demokrat se nemůže dnes určitě zaručiti za to, že by mu podobná ustanovení nemohla být jednou i nejvyšší osobně ku prospěchu.

dopisy

Němec o československém zbrojení

V Praze dne 5. X. 1934.

Vážený pane redaktore,

dovedu sice trochu česky, ale to, co chci říci, řeknu raději ve své mateřštině, abych to řekl dobře a hlavně přesně:

Ich halte die *Přítomnost* für eines von jenen an den Fingern einer halben Hand abzuzählenden Blättern der Tschechoslowakei, welche sich für ein Inserat nicht verkaufen. Ich weiß, daß die Unkosten eines Zeitungsbetriebes mit Bargeld bezahlt werden müssen; gute Gesinnung der Leser allein

genügt demnach nicht. Wenn aber der Kehrlicht der Boulevardpresse täglich in 10.000en Exemplaren abgesetzt wird, warum sollte man da eine Zeitung, welche wahr und anständig geblieben ist, nicht auch direkt so unterstützen, daß man sie kauft und bezahlt. Auch auf dem Weg ins Kaffeehaus pflege ich die *Přítomnost* zu kaufen und ins Café mitzunehmen, wobei ich mir immer vorhalte, daß man gerade als Leser der *Přítomnost* alles zu tun hat, daß mal auch ein Mensch mit geradem Rückgrat seine Zeitung erhält. Sonst pflegen gerade die charakterlosesten Redaktionen die rentabelsten Administrationen zu haben. Die *Přítomnost* soll einmal das Gegenteil beweisen. Ich gebe Ihnen dieses praktische 2 Kronen-Bekenntnis zur *Přítomnost* zum Besten, weil ich mir eine Legitimation für die Kritik der *Přítomnost* schaffen wollte, die folgt:

Gute Gedanken klingen aus dem Munde dessen, der sie erdacht hat echt und glaubwürdig, auch wenn man sie nicht immer bestätigen möchte. Wenn derselbe Einfall von anderen, beispielsweise von Gesinnungsgenossen des Denkers, kolportiert wird, so gerät er meistens ins Flache und Banale. Wenn Sie nach Einbruch des Hitlerregimes Ihre Einstellung zu Krieg und Frieden geändert haben, so wissen Ihre Leser, daß Sie triftige Gründe dafür hatten, und daß Sie sich der schweren Verantwortung dafür bewußt sind, daß auch die *Přítomnost* das Lager der Pazifisten verläßt, um sich in die Reihen jener zu stellen, welche für die Aufrüstung plädieren. Ich habe Ihren gedanklichen Umschwung verfolgt, verstanden und mir schließlich schweren Herzens zu eigen gemacht: in unsere Nachbarschaft sind Räuber und tolle Narren eingebrochen, da heißt es, man wehre sich oder man wird aufgefressen. Dies ist richtig und klingt aus Ihrem Munde plausibel. Anders klingt dieselbe Melodei, wenn sich einer um sie bemüht, von dem wir sonst nur haßerfüllte Albernheiten zu lesen bekommen, deren Sinn sich auf einen Nenner bringen läßt: „Český člověk má holubí povahu“ und alles andere ringsum innerhalb und außerhalb der Grenzen sind Inkarnationen Luzifers. Die Stellung, die Sie bezogen haben, deckt sich heute zufällig mit der dieser Leute. Das ist eine äußerliche Kongruenz und Sie sollten sich es angelegen sein lassen, den Unterschied so kraß wie nur möglich herauszukehren und zu deklarieren. Vielleicht wissen Sie gar nicht, daß die Leser der *Přítomnost* in der letzten Zeit den Eindruck haben, bei der Lektüre dieses oder jenes Artikels die „Národní Politika“ in Händen zu halten. Die Enunziationen sind manchmal ähnlich und entschuldigen die für Sie wenig ehrenvolle Verwechslung. Die gedanklichen Voraussetzungen sind bei Ihnen und dort grundverschieden; darauf sollten Sie sich etwas einbilden und sollten es immer wieder betonen. Leider tun Sie es nicht.

Die braune Sintflut ist ein Unglück und ein Unglück ist es, daß das widerliche Gekrächz der Berufshetzer aus der „Národní Politika“ damit einen ehrlichen Hintergrund bekommt. Die Demokratie ist in Gefahr; das bewegt Sie, sich mit den Chauvinisten — freilich rein äußerlich — in eine Reihe zu stellen und für Aufrüstung zu plädieren. Sie bemühen sich aber gar nicht, hervorzuheben, daß Sie da zufällig, weil es das Schicksal des deutschen Volkes so wollte, in die Gesellschaft von Leuten geraten sind, welche seit eh und je teils aus verfluchter Dummheit teils aus gut bezahlter Schlechtigkeit die Völker verhetzen. Zu den unsympathischsten und gefährlichsten dieser Leute gehören die Leitartikel der „Národní Politika“, deren Aufsätze mit großer Geschicklichkeit manchmal bewußt, manchmal unbewußt dem beschränkten Auffassungsvermögen des Kleinbürgerhirnes angepaßt sind, dessen Horizont gerade von Mělník nad Labem bis Dolní Kralovice nad Želivkou reicht.

Der Großmogul dieser journalistischen Spezialisten für kleinbürgerlichen geistigen Bedarf ist Herr Prof. St. Nicolau. Es ist peinlich, die Přítomnost in dieser Nachbarschaft zu wissen, wenn es auch ganz zufällig dazukam und wenn auch die politischen und gedanklichen Voraussetzungen bei beiden Nachbarn grundverschieden sind. Doch sollten Sie von sich aus alles daransetzen, das unselige tertium comparationis der Kriegsbereitschaft durch eine leuchtende und eindeutige Trennungslinie aufzuwägen: Zwischen jenen hysterischen Nationalisten und simulierenden Patrioten und der Přítomnost muß ein Abgrund sein, den Sie täglich tiefer graben müssen, damit er nie vom Leser in Gedanken übersprungen werden kann. Sie sollten sagen: „Wenn jene schon seit 16 Jahren ihr heiseres Nepřítel kolem nás bellen, so bedeutet das noch nicht, daß sie die heutige Misere vorgeahnt haben und daß sich die Přítomnost heute ihnen anschließt. Das Unken ihres garstigen Hasses hat eher den Hexensabbath in Deutschland beschworen als vorausgeahnt. Die Přítomnost ist heute von der pazifistischen Linie abgeschwenkt, weil es das Gebot der Stunde so wollte. Sie sieht darin, keinen Fortschritt und keine Bestätigung der patriotischen Mache. Sie hält es vielmehr für ein Unglück, daß die Pazifisten der ganzen Welt, soweit sie mit Deutschland in Berührung stehen, unter dem Druck der Vorgänge in Deutschland, für die Aufrüstung eintreten. Sie sieht darin ein Unglück, weil damit eine sittliche Errungenschaft der letzten Kriegskatastrophe verloren geht: die Ueberzeugung, daß der Krieg nicht Sache der Völker, sondern Sache derjenigen war, die die Macht und das Geld hatten, die Völker in den Schützengraben zu jagen. Das Hitlerregime gibt den Chauvinisten leider einen Vorwand, besonders laut zu bellen und den vernünftigen Menschen einen Grund — wenn auch ungerne — vorübergehend für eine bewaffnete Defensivstellung einzutreten. Der Humanismus hat auf diese Art eine Schlappe von Hitler erlitten, die er weder gewünscht noch vorausgeahnt haben kann.“

So sollte die Přítomnost mal deutlich sagen.

Es sei zugegeben, daß die von Hitler beschworene Gefahr so groß ist, daß ein Abwehrkrieg diesmal ganz ausnahmsweise nicht nur die Besitzenden, die Herren der Rüstungsindustrie und der Großbanken angeht, sondern das ganze Volk. Sie haben recht, wenn Sie in diesem Ausnahmefalle die Kriegsbereitschaft propagieren. Sie sollten aber nie vergessen, hinzuzufügen, daß Krieg für den kleinen Mann immer ein schreckliches Unglück bedeutet und sollten darauf achten, daß die Generäle mit der Begeisterung unserer Volkes für die Demokratie nicht Schindluder treiben. Sie sollten immer wieder zu verstehen geben, daß das Soldatenhandwerk für einen unständigen Menschen des 20. Jahrhunderts schimpflich war und bleibt, weil es Menschen unter Strafen dazu anleitet, im Interesse des Besitzes einiger weniger unchuldige ebenso durch eine Massenverdummung irregeleitete Menschen als angebliche Gegner und Feinde zu töten. Im Falle Hitler allerdings heilige der hohe Zweck, nämlich die Erhaltung der Freiheit, das schimpfliche Mittel. So sollten Sie sagen.

Im aufrichtigen Glauben an Ihre Wahrheitsliebe

Franz Trotzig.

(Pozn. redakce. Máme zato, že jsme myšlenkový pochod, který nás přivedl k tomu, abychom hlásali nutnost obrany státu, mnohokrát a dostatečně objasnili za tu dobu, co v Německu je u moci Hitler. Několikrát jsme to vyložili způsobem, kterým vyložiti nám to ukládá pisatel tohoto dopisu. Že ostatně nestojíme v jedné řadě s profesionálními nacionálními štváči, to oni dostatečnou měrou oznamují veřejnosti sami svými ustavičnými útoky na nás. Jako pisatel tohoto dopisu i my považujeme své kladné stanovisko k armádě a zbrojení za největší a tragickou, avšak možnou obět, již musí praktik této situaci přinést.)

Ještě jeden hlas pro dubbing

Vážená redakce!

K dubbingu můžeme zaujmouti různá stanoviska, ale o jeho technické dokonalosti není dnes již sporu.

V dubbovaném filmu „Amok“ mluví Valerij Inkižinov česky; avšak Inkižinov je Rus, nikoliv Číňan a film byl natáčen v Paříži v řeči francouzské. Nastávají komplikace v samém počátku při natáčení v Paříži. Inkižinov nemluví dobře francouzsky. Za Inkižinova (na př. v „Bitvě“) mluví double — jiný herec Francouz. V původním filmu „Bitva“ neslyšeli ani Francouzové skutečný hlas Inkižinův. Proč Anabela nemluvila japonsky, proč místo ní nehrála japonská hvězda? Je to umělecký debakl nebo matení jazyků, co se děje s herci při natáčení zvukového filmu?

Když se objevil první zvukový film, bylo vzbouření a varování před tímto „krokem zpět“. Zapomněli jsme již na to. Babylonská věž se buduje znovu. Delucova definice o fotografickém černobílém stínu bledla pohoršením nad mluveným slovem, a právem, neboť nastal zápas s novou technikou, když starý, dobrý, němý film se zamotával do sítě zvukové emoce, jež se stahovala kolem beztitulkových experimentů jako byl „Rien que les heures“ a okolo téměř zvukového filmu „Ulice“. Film „Ulice“ byl signálem, kam spěje němý film. Proště nemáme dnes němých filmů.

Hráli-li Inkižinov Číňana, jako Anabela Japonku, a přijali-li jsme bez protestu její francouzštinu, proč by tato Japonka nemohla mluvit i česky?

Režisér Ozep vystavěl pro film „Amok“ malajskou džungli v atelieru. Možno protestovat proti tomu, i proti umělým masožravým květinám. Možno protestovat i proti tomu, že se na celé zeměkouli nemluví stejným jazykem. Avšak v každém národě nevyrostl vždy jeden Inkižinov nebo Anabela a jiní. Spokojujeme se proto s Inkižinovem-Rusem, i když bude za něho mluvit cizí hlas. Nebudeme náročni jen v technice dubbování, ale náročni i na vlastní schopnost oprostít se od představy, že za Inkižinova mluví francouzsky, anglicky a i česky cizí hlas, jelikož on dobře mluví jen rusky.

Tu schopnost, neskutečné přijímat jako skutečnost, už jsme osvědčili tolikrát, že velkého cvičení nebude třeba. Což vidí někdo kulturní výhodu v tom, že X herec nahradí nejen Inkižinova, ale kolik ještě stejně dobrých a lepších v různých versích? Či máme chodit na filmy, kde posluchač hercům nerozumí a hltá podtitulky (to bylo hrozné i technicky i emočně), na dobrou polovinu redukované? Pro diváky mluví česky by zůstal jen český film.

Český divák, slyšící muže z divokého západu mluvit česky, má první dojem snad zarážející, snad komický, ale uveďte anglický originál v jednom kinu a v druhém dubbovaný — výsledek by byl nesporný. Pak už vůbec není třeba mluvit o tom, co je podstatou mluveného filmu. Dubbovací technika je automatickým důsledkem zvukového filmu, který chce být opět internacionálním.

Veliké produkce americké, anglické a francouzské upouštějí od cizojazyčných versí malých národů. Jsou nákladné a dubbing je nahradí.

V zemích jiného jazyka se spíše najde hlas Inkižinův než jeho stín. Je jen třeba se zbavit představy, že jazyk Inkižinův by nebyl schopen českých slov. Nebo některý velký americký herec by měl protestovat, že jiný jazyk než anglický není myslitelný k jeho stínu? On by mohl protestovat jen proti hlasovému výběru a proti nedokonalému zvládnutí dubbovací techniky. Onen „óhřavý“ pocit, kdy to zase „neklapne“, je vnitřní kritickou záležitostí všech počátků a onen linguistický fenomén méně nesmyslný — třeba i u cowboyů

— než anachronisticky ukousnutý podtitulek. Dubbing zruší podtitulek, jako titlek zruší slovní doprovod a fantasií vykladačů filmů z roku 1910. Představu toho, kdo mluví cizími jazyky, zkomplikují osobní sympatie k postiženým, avšak 99% herců lze nahradit bez újmy na jejich uměleckých hodnotách.

A tak pan Inkižinov, který je Rus, hrál Číňana bez námitek a mluvil francouzsky ve filmu „Bitva“, při čemž proti jeho hlasovému dublu nebylo námitek, stejně jako proti francouzštině Japonců-Francouzů.

Řeč sama není překážkou, avšak sluchová emoce může být překvapující. Jeden příklad: Fairbanks po prvé mluvil ve filmu „Zkrocení zlé ženy“. Ve většině diváků vzbudil úžas jeho vysoký, trochu ženský hlas, který byl v silném rozporu s jeho pružným tělem sportsmána, jež bylo s to vyplašit i ďábla. Kdyby v dubbingu byl mluvil za něho hlas souhlasný s hlasem Fairbankse, třeba česky (na divadle bychom se nemuseli jaksí omlouvat, že anglická lady u G. B. Shawa mluví česky; ale nemluvíme o divadle, když jde o film a k tomu eventuálně o Fairbanksův hlas v dubbingu), pak by se byl každý výsmál, zvolil-li by kdo hlas podobný originálu. Dal by přednost hlasu, přesvědčujícímu spíše představu než skutečnost. V dubbování spíše půjde o představu hlasové potence než o napodobení originálu.

Nemůžeme se udivovat, že na každém kousku zeměkoule se nemluví česky. Inkižinov se asi česky učit nebude a všichni Češi jazyky velkých národů neovládají. Při dubbovaném filmu bude mít některý divák první dojem asi takový, jako když někdo třeba v Helsinkách uslyší za sebou mluvit celou společnost česky; údivem se snad ani neotočí a uteče před mámením smyslů, ale když se dozví, že tam je třeba česká kolonie (není tam), tak tomu zvykne, že v Helsinkách se také může mluvit česky a přece všechny nápisy nasvědčují tomu, že jsme ve Finsku.

Ať už je osobní náhled na dubbing jakýkoliv, jisto je, že dubbing je logickým vývojem zvukového filmu, aby se stal internacionálním, proti čemuž mohou mít námítky jen národní produkce, pro něž to znamená krutou soutěž. Při zvukovém filmu s podtitulky při cizí řeči, byť sebe lépe stylisovanými, je divák odstrčen někde do kouta s netrpělivým přihlížením, co vlastně se přesně děje. Zvukovému filmu nelze přihlížet stejně, jako kdysi němému, neboť jejich cinégrafické a emoční hodnoty jsou odchylné.

Jako němý film našel svou dorozumivací řeč věcnou, donutí dubbing — a to nejen dubbováním cizí řeči — ale dubbováním pasáží, jež z různých důvodů není možno přijímat v originále, k složitým a přesným zákonům, jež nedonucují a neomezují zvukový film k formám často naivní divadelnosti. Zvukový film pozvolna už vyzpívává všechny zásoby nadšení operetních sentimentů; nasytil nás už ten tingl-tangl hlasových důkazů sykaček atd. (to s tím bylo starostí), už i muší let dnes slyšíme, jako v němém filmu jsme viděli růst trávu. Vytýkali jsme něco němým filmům, byly-li technicky i herecky dokonalé, ale natáčené v atelierech, v nichž se vystavěla třeba celá ulice? My ovšem nebudeme chtít, aby za kohouta kokrhal pomocný režisér, anebo aby štěkal jako pes. Dubbing je nový signál ne k tomu, aby Inkižinov mluvil česky, ale spíše aby zamezil žvanivosti. Na štěstí se nezrodil jako nedochůdce. Atelierová přijímací zvuková aparatura má silného soupeře v dubbovací apa-

ratuře. Je to skvělý výkon lidských mozků a strojů, aby jeden člověk mluvil všemi jazyky na světě.

Precisnost nejmodernější dubbovací techniky dává možnost uměleckého zvládnutí originálu, ba i předčítí jej. Může třeba jít o korekturu mluvených slov v celkových i detailních scénách. Zrychlení či zpomalení slov optickou cestou je v moci stroje, aniž by hlas byl nepřirozeně zvýšen či snížen. Diagram hlásek a souhlásek má nevýhodu v překladu i v případných opravách v původní řeči natáčeného díla, jde-li o vsunutí nebo vynechání, či rozdílná slova. Tak se stává, že v dubbování pomáhá se násilným slovem shodujícím se podle diagramu, avšak často může rozrušit skladbu přirozených vět. Dobrých 60—70% scén není rozhodujících při dubbování, ale zbývajících 30—40% jsou zatěžující zkouškou.

Je nyní otázka, bude-li se za každou cenu vyhovovat (s počátku určitě) oné „číhací emoci“ a ohromovat hláskovými kryty. Avšak dubbing spíše filmu pomůže, zřekneme-li se primitivního názoru na dubbing a dovolíme-li své představě, že slavný cizinec mluví česky, toulaje se krajem, kde snad náhodou nestanula noha Čecha. Ať se film vrátí ke své internacionálnosti, je v tom i výhoda pro hodnotná díla malých produkcí. Cizojazyčné verze, natočené „přes noc“, jsou nepřijatelné po stránce hmotné i umělecké.

Dubbing není vinen tím, bude-li lady mluvit periferním tónem; je to debakl režiséra při dubbování. Před dubbováním teď všichni překladatelé rozvinou své diagramy a umolí se nad hláskami. Já osobně prominu „má“ za „tobě“, když mi to řekne něco lepšího než: „tahá to za vlasy, ale souhlasí to“. Aby někdo mluvil dříve než herec-originál započal, to dnes už je jen chyba při dubbování „od oka“. U moderních aparatur je to strojový proces, nikterak složitý. Barevná čára toho kterého hlasu signalisuje automaticky počátek a konec hovoru. Herec může vidět na probíhající čáře intervaly slov. Až promineme všichni překladateli „má“ místo „tobě“, můžeme konečně dáti volnost překladateli ve volbě slov a herci rychlost či pomalost ve vyslovení těchto slov, neboť stroj si nasazení a skončení sám zredukuje.

Velkou otázkou budou vždy hlasové dispozice a interpretace dané úlohy i s ohledem na dokonalost či nedokonalost originálu. Hlas je věcí sdružených představ. Představa o hlasu Fairbankse zmátla mne, představa o hlasu Greta Garbo zmátla jiného. Pamatuji se, že v Paříži z filmu „Anna Christie“ byl takový zmatek nad hlasem Garbo, že nakonec film běžel jako němý. Pro mne, jelikož jsem viděla anglickou i německou verzi, byl jako němý nepřijatelný. Po dobrém zvukovém filmu byly němé příliš němými a tak — sice s obavami — ale přece jen později Anna Christie promluvila anglicky k pařížským divákům, aby si sami zkontrolovali své představy, měla-li mít švédská Garbo hlas sladký místo lahodného timbru. U nás při dubbování hlasu herce, který již promluvil, bude neradno přizpůsobovat jej vlastní představě. A tak se stane, že po Praze budou chodit herci s hlasy Garbo nebo Fairbankse, či současně s hlasy několika herců.

Zet Molas.

F. BAUM, vyučuje němčině a světové literatuře. Zvláštní německé konverzační kroužky o 8 účastnících Kč 5.— za hodinu. Praha XII., Španělská 10 (dříve Božetěchova) Telefon: 315-72

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

44

Vítězslav Nezval:

JÍZDA NA MOŘSKÉ VLNĚ. *)

Konečně jsem se položil na tebe
mořská vlno

Okamžik rozkoše a pak ses rozbila
Mé staré milenky jste zde a je vás
plno

Láska mě vymrštuje a láska mne
podmílá

Kolikrát jsem byl ve výši na vašich
mstivých prsou

Odkud je jenom krok k úplné
němotě

Láska mne vymrštuje a láska mne
zabíjí kosou

Kam pláží se ten červ jenž hlodá
ve hmotě

Jedna vlna mě shodila, druhá se
na mě řítí

kratičké sbohem buď a dlouhé
na shledanou

Jméno se zapomene zbývá jen
vlnobítí

Ukolébává mě na nádrech na
kolenou

Pomalá rychlostí přeskakujeme víry
a litujeme těch kdož zůstali u břehu

Vlna je ubíje. Ó hřeje na ty lry
hřeje a dohřeje svou starou

úlohu

Rytmičké pohyby kladu se celou
tíhou

svých myšlenek a slov do tvoji
náruče

Vášnivá křehkostí skloněn nad tvoji
dýhou

jemnými doteky vytvářím obruče

Ta jízda na vlně ten exotický divan
mně dává vidiny jak hašišová síň

a poklad studánky jenž byl tak
dlouho skrýván

mně padl do ruky když otevřel jsem
skříň

Nesmírná blaženost vytváří ve mně
osu

na níž se otáčím jak hvězdná tělesa
Houpám se na tišinách houpám se

na pathosu

dobývám na vlně sváteční nebesa

A přijde jiný čas a přijdou nové
ženy

jiná poesie a tytéž pocely
Já se vám přizpůsobím měnivě

mořské pěny
Ať zastihne mě smrt' dokud jsem.
v koupeli

*) Ze sbírky „Sbohem a šáteček“, početné letošní Státní cenou.

POZNÁMKY

Po dvou posledních přednáškách F. X. Šaldy, o české poezii a české próze, které svým radostným rámcem a radostnou účastí zejména mladé inteligence byly krásným úvodem k připravované výstavě knižní produkce čtyřletí nakladatelů, sdružených v klubu Kmen, jenž bude zahájena již tuto neděli v pavilonu Myslbeka v Praze, upoutává pozornost kulturní veřejnosti vyhlášení výsledků letošních státních cen v oboru krásného písemnictví. Ministrem školství a národní osvěty byla 28. října t. r. proklamována rozhodnutí příslušných porot a uděleny tyto státní ceny: Státní cena 1934 za prózu přičena porotou, složenou z panů Fr. Goetze, Petra Kříčky, E. B. Lukáče, B. Polana, A. Pražáka, M. Rutta a Vl. Vančury básníku Karlu Čapkovi za knihu „Povětroň“, druhou větu jeho románové trilogie „Hordubal, Povětroň, Obyčejný život“. Státní cena za poesii 1934 Ví-

tězslavu Nezvalovi za sbírku básní „Sbohem a šáteček“, která již na jaře letošního roku zvítězila v ternu básnických knih, početných cenami první Májové literární soutěže a to vedle sbírky Josefa Hory „Dvě minuty ticha“ a knihy Jana Čarka „Hvězdy na nebi“. Slovenská literární cena byla udělena Josefu Gregoru-Tajovskému za drama „Blůznivci“ s přihlédnutím k jeho celému životnímu dílu spisovatelskému a k jeho významu pro literaturu slovenskou. Státní cenu pro umění dramatické dostal Edmond Konrád za drama „Edison“ a Vilém Zitek za výkon v titulní roli Mozartovy opery „Don Juan“. Cenu v oboru umění hudebního obdržel Josef Suk za hudební báseň Epilog, opus 37. Za díla a výkony v jazyce německém byl odměněn Ludvík Winder za román „Familie Dörre überwindet die Krise“ s přihlédnutím k jeho celé literární životní činnosti.

Karlu Čapkovi dostává se letošním rozhodnutím poroty již třetí a tedy poslední státní ceny za prózu. Román „Pově-

troň“ znamená (podle F. X. Šaldy) mezník v dosavadní románové konstrukci a jeho slovesné přednosti, tvůrčí elán, a jiskřivost fantazie staví tento román o muži bez tváře a beze jména na samý vrchol Čapkovy básnické tvorby. První státní cenu obdržel Karel Čapek v roce 1924 za román „Krakatit“, druhou za „Povídky z druhé kapsy“ v roce 1930. Státní cenou za lyriku „Sbohem a šáteček“ dostává se po právu uznání a vyznamenání básníku bohatého a svěžího lyrického fondu, básníku, jenž od své první knížky „Most“ až po „Akrobata“ a „Edisona“, „Skleněný havelok“ a „Zpáteční lístek“ stojí v čele nejmladší básnické generace české. Obě české knihy, početné letošními státními cenami, vydalo nakladatelství Fr. Borového. Ze všech knih, početných dosud státními cenami, jich toto nakladatelství soustředilo dvacetjednu, nepočítajíc v to šest rovněž státními cenami početných dramatických prací, jeho kmenových autorů.

FEUILLETON

Antonín Klášterský:

RUKOPIS, JENŽ BUDÍ VZPOMÍNKY.*

Jar. Vrchlický měl na prostředním prstě pravé své ruky velký mozol, který se někdy i zanecoval a způsoboval bolesti. Proto dával si často své rukopisy pro tisk od opisovačů opisovati. Ale dal-li mozol pokoj, opisoval si své věci sám, a to, jak mi jednou svědčil, tuze rád. Snad prožíval ještě jednou při tom radosti tvůrčí, snad jen proto, že mohl při opisu ještě něco opravit.

Opisy pořizoval si na celých půlarchích (po jedné straně); zato skládal-li verše, psal na nejrůznějších formátech, někdy třeba jen na útržcích papíru, a někdy z několika archů papíru, do čtvrtek složených, sešil si nebo dal si sešít primitivní sešit neb opatřil si celou knížku s čistým papírem a do tohoto sešitu nebo do takové knihy psal pak vše, co za týden, za čtrnáct dní nebo i za delší čas vytvořil veršem: původní verše, překlady, aforismy a pod.

Opisy Vrchlického, jeho vlastní rukou psané, jsou vždy na pohled úhledné, ale, že bylo psáno rychle, některé slovo těžko se luští i tomu, kdo je zvyklý na jeho písmo. Proto byl jsem velmi tomu povděčen, když při vydávání jeho překladu Shakespeareovy básně „Venuše a Adonis“

ve Sborníku světové poesie dostalo se mi ke korekturám básně, jež se sázela z opisu Vrchlického, také původního rukopisu překladu.

Shakespeareova báseň „Venuše a Adonis“ skládá se z 1194 veršů ve 199 šestiveršových slokách. Původní rukopis Vrchlického je zajímavý již tím, že tu Vrchlický psal na kousek papíru každou slohu zvlášť a jen v málo případech dvě slohy pohromadě. Způsob ten má výhodu v tom, že slohu, již jsme přepracovali, prostě vyloučíme a nahradíme jinou, ale jak snadno zase některý lístek může z rukopisu vypadnout a ztratit se! Však ani tento původní rukopis Vrchlického není úplný, scházejí slohy 70—73 a 103—107.

Jednotlivé slohy (lístky) původního rukopisu Vrchlického byly uloženy v zalepeném obalu, na který mistr připsal: Venuše a Adonis. Zato 24. V. 1895, skončeno 29. VI. 1905. Pracoval tedy Vrchlický, aspoň podle tohoto záznamu, na překladu celých deset let, ale zajiště jen po chvilkách, pro jiné práce jej opouštěje a zase se k němu vrací. Snad jej věc i trochu unavovala, ale možná že úmyslně chtěl pracovati pomalu, aby se vystříhal omylů, které při chvatu někdy se mu přiházely a zle pak byly vyčítány v kritikách. Však také, dokončiv překlad, zvlášť si zakládal na něm a v předmluvě (jest jen v opisu) praví, že při té práci dospěl, jak myslí, k poslední etapě svých teorií překladatelských.

Nechci uvažovati, znamená-li překlad ten skutečně vrchol jeho umění překladatelského, zajímá mne jen

rukopis. Jen asi dvě slohy jsou psány tužkou, ostatní inkoustem a perem. A byly napsány na lístky nejrůznějšího formátu od velikosti malé navštívenky až skoro do rozměru čtvrtky a na všem, co právě básníkovi přišlo pod ruku: na odfazané půlky dopisů, na rubu dopisů samých, na obálky, na nichž se na druhé straně čte ještě mistrova adresa, na obaly knih a časopisů.

Tak hned slohy 1—3 byly napsány na rozřezaném úmrtním oznámení slavené kdysi dramatické umělkyně Elišky Peškové-Švandové, jejíž pohřeb konal se 25. května 1895; slohy 4—7 jsou na rubu rozřezaného účtu, který prof. dr. J. Vrchlickému r. 1895 zaslala Barb. Laufbergová za dodané mu knihy. Za 32 svazky činil účet 120 zl. Pozvání k slavnostnímu zahájení Národopisné výstavy dne 15. května 1895 posloužilo, rozpuštěno, svým rubem k napsání slohy 9. a 10. Slohu 17. napsal Vrchlický na útržek z jiného svého rukopisu, podle všeho přednášky o Baudelairevi. Oznámení nakl. družstva „Máje“ z 8. října 1904, že mu posílá k deseti již dodaným ještě dalších 15 autorových výtisků knihy „Doktor Johanness Faust“, Vrchlický rovněž rozřezal a napsal na jednotlivé části slohy 54 a 196.

Rub pozvánky k akademii Spolku mag. a obec. pom. úředníků, pořádané 8. října 1904, byl posvěcen slohou 56. Pro slohy 59 a 65 bylo použito dopisu, kterým žádá kdosi z Vídně, aby směl do němčiny přeložit povídku „Hadí muž“; na lístku se slohou 69. čteme, které knihy půjčil Vrchlický ze své knihovny

* Z knihy Vzpomínky a portréty.

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplaceny

panu Frabšovi, a lístky se slohami 76 a 77 jsou rozřezaným listem opiso-vače, jenž se omlouvá, že nedodal včas opis Moliérova „Lakomce“. Milá památka na generála Štefánika zachovala se v původním rukopisu „Venuše a Adonise“ na lístcích, na nichž jsou napsány slohy 85 a 86. Složíme-li tyto lístky v původní celek, čteme na rubu:

P. T. pan prof. dr. Emil Frída, spect. zve se tímto listem k promoci (jako promotor) p. PhC. Mil. R. Štefánika, jež bude se konati o 12¼ hod. polední dne 12. října (ve středu) 1904 v malém sále promočním.

Pastrnek, děkan.

V Praze 11./X. 1904.

J. Vrchlický byl nejenom promotorem, ale i otcovským přítelem Štefánikovým, a pamatují si živě, s jakou lítostí, ba hněvem stěžoval si, že mladému učenci takových kvalit bylo odepřeno habilitovati se na universitě české v Praze. Z rubu lístků, na něž Vrchlický napsal slohy 87 a 89, dovidáme se, že knihupectví Jos. Schalka v Praze požadovalo za díla Immermanova 27 K 60 h. Dopšpě až ke sloze 90., neměl Vrchlický patrně po ruce papírů a tak bez roz-paku napsal slohu 90, 91 a 92 na starší lístky, na kterých již byly napsány slohy 45—47. Sloha 95. má však již zvláštní lístek, tištěně oznámení Jar. Kvapila z října 1904, že redakci „Zlaté Prahy“ postupuje A. B. Dostalovi. Na druhé půlce oznámení toho napsána je sloha 97. Dne 15. října 1904 tážalo se Calveovo knihupectví Vrchlického, zdali napsal báseň „Vyšehrad“ a v které knize vyšla. List rozpuštěn, a druhá strana použita k slohám 101 a 102.

Lístky se slohami 100 a 109 probouzejí ve mně rozmarnou vzpomínku. Skládají rozpulžený dopis Ignáka Herrmanna, jenž připomíná listem z 18. října 1904, že se má Vrchlický ve čtvrtku o dvanácté polední hodině odebrat do budovy vrchního zemského soudu a orodovat tam u Jeho Excelence (presidenta soudu) za spisovatele Č., aby byl přeložen z Králové Městce na Žižkov. Mladý tehdy spisovatel Karel Červinka upěl jako soudce v Král. Městci a probíh pro-sil své literární přátele, aby ho z exilu vysvobodili. Ale šlo to těžce, měl kaňku v kvalifikaci — psal humo-

resky o pánech v černých talárech, a to mu všemocný prezident rytíř Wessely nemohl odpustit. Když se jako žadatel představil, řekl prý jen lakonicky „Sie? Nie!“ (Vy? Nikdy!) a odešel do druhého pokoje. A tak došlo na intervenci Vrchlického. Ne-pochybují, že byl Vrchlický, tehdy již člen pánské sněmovny, u rytíře Wesselyho vlídně přijat, ale konec konců nepochodil také. Teprve když Randa stal se ministrem-krajanem, zdálo se, že neobohému soudci-básníku zasvítla naděje. Vrchlický navštívil ve Vídní Randu a požádal ho, aby Č. dal přeložit do Prahy. Randa sli-bil ochotně, a K. Červinka — zůstal v Městci dále. Vrchlický při nejbližším zájezdu do Vídně nezapomněl ovšem Randovi si postěžovati, a tu Randa tvrdil se vší určitostí, že Červinka byl již dávno přeložen, že sám spis ten měl v rukou. Omyl se ovšem brzy vysvětlil. Byl vskutku přeložen Červinka, ale ne K. Červinka, soudce a spisovatel, nýbrž nějaký poštovník či jiný úředník, který prý byl všecek nešťasten, protože prý si tam venku vystavěl domek a měl i ženu ze svého venkovského působiště. Ale nic naplat, musil do Prahy, a K. Červinka upěl dále v Městci, až ovšem i on byl vysvobozen. To vše sám Vrchlický vyprávěl a ferina smál se tomu srdečně. Něco si asi při tom přibánil, ale jádro, myslím, je pravé.

List, na jehož rubu napsány jsou slohy 115 a 116, týče se nejspíše prominutí poplatku za provozování „Noci na Karlštejně“; na rozřezaný list Řemeslnícko-živnostenské besedy v Praze, v němž tato děkuje za vzletnou báseň, kterou jí Vrchlický r. 1904 napsal do pamětního spisu, napsány slohy 118, 119 a 124. Slohy 143—152 napsal Vrchlický na tuším papíru baličím, slohy 155—168 na rozřezaném obalu, ve kterém dostával čísla „Zvonu“. Lístky se slohami 169 a 170, složený v celek, oznamují na rubu, že Hana Holečková roz. Gauggová a Fr. Holeček, místodržitel-ský účetní oficiál (spisovatel), jsou od února 1905 manželé, kdežto lístky ostatní až do konce, psány na obalech časopisů a obálkách, neský-tají již zvláštní zajímavosti.

Přesto, že podle svého záznamu pracoval Vrchlický o překladu od r. 1895 do r. 1905, soudím z toho, že již sloha 54 napsána jest na dopisu z r. 1904, že valná část práce postala až r. 1904 a 1905.

Zajímavý rukopis Vrchlického uložen je nyní v České akademii.

CO SE CHYSTÁ.

„Klíč od domu“ je název nového románu Olgy Scheinpflugové, jehož vydání připravuje nakladatelství Fr. Borového. Román popisuje historii maloměstské rodiny, rozvrácené

válkou a boj dvou generací, z nichž prvá, ozbrojená brylemi předsudků morálky předválečné, nerozumí druhé, vyrostlé již v poválečné společnosti, ale bezvýsledně zápasící ve vinách touhy po novém životě.

J. Lektor:

KAM S NÍM?

Tak se jistě ptal nejednen z čtenářů Célinovy „Cesty do hlubin noci“. Je to neudh dnešní doby, toto škatulkování a zjednodušování, ale pomáhá to, vyznat se ve spoustě nových jmen a věcí, jež rychle tempo života přináší.

Kam tedy se Célinem? Do které lícky, do které literární příhrádky ho strčit? Přečtete si ty spousty referátů o jeho knize, mluvíte o ní s lidmi, kteří si říkají, že vidí do literárního řemesla i do jeho záku-lisí, ale nezmoudříte z toho. Stačí podívat se na rozpory v úsudcích našich, a hlavně cizích kritiků, stačí vzpomenout si na boj, který se kolem této knihy rozvířil v autorově vlasti, a to boj tak vášnivý, že rozkhouťení odpůrci a přívrženci „Cesty“ se dostali do rozporů i s trestním zákoníkem — a jistě si řeknete, že konečné slovo o tomto díle patrně ještě nebylo řečeno, když hladina úsudků ještě stále tak rozví-něna. Kdežto jeden kritik říká, že „Cesta“ je „knihla bezútěšná, zoufalá, černá“, druhý říká, že z ní tryská taková rabelaisovská komika, že se otráasáš smíchy. Kdežto jeden vidí v „Cestě“ vymazalovské „Snadno a rychle sebevrahem“, jiný doporučuje vychovatelům, aby tuto knihu dali do rukou všem mladým lidem. Jeden vidí v Célinovi zakukleného moralistu, který nemá daleko k nad-přirozenu, jiný v něm větří zapeklitého anarchistu, který se s rozkošívá jenom ve svinstvu. Jedni dávají Célinovi za literární kmotry Rabelaise, Zolu, Vallěsa, jiný v něm vidí moralistického pokračovatele Bloyova, Daudetova, nebo zase duchovního bratra Villonova, Shakespeareova, Baudelairova nebo Proustova, kdežto Céline sám se zřiká tohoto slavného přibuzenstva a hlásí se raději — když už to bez nějakých těch duchovních bratrů nejde — do společnosti Breughelovy, Grecovy a Goyovy, ale zároveň se pro svůj slovník dovolává svědectví Tomáše Kempenského.

Kam s ním?

Smlouva, kterou měl Céline s německým nakladatelem na vydání Cesty v „rajchu“, musela být — protože zatím se tam natrúnil Hitler — zrušena, protože chudák nakladatel v duchu již viděl, jak jeho německý Céline vesele plápolá někde na hranici za hlaholu ultravlast-stenekých řečí. Rusové si v čelo svého vydání „Cesty“ napsali, že tento román je nezvratný důkaz rozkladu dnešní kapitalistické společnosti, „encyklopedie umírajícího kapitalismu“, a velmi si jí ovšem pochvalují. Katolík Bernanos vám říká, že každý kněz, který zpovídává lidi z předměstí velikých měst, vám potvrdí, že „Céline má pravdu“, a jiný katolík a monarchista, Léon Daudet, slibuje Célinovi, „že jistě vystoupí na vrcholy literární slávy“.

Kam s ním?

I čtenář, který nečetl nic z těchto referentských a kritických úsudků, sotva se dovede vypořádat se

Célinovým zjevem jedinou nálepkou. Vidí, že celý Céline se nevejde do žádné z obvyklých klasifikačních škatulek s nápisy: psychoanalýsa, surrealismus, populismus, expresionismus, naturalismus, impresionismus atd. atd. Céline je příliš rozložitý, příliš hranatý, příliš mnohostranný a příliš svůj, takže ho opravdu nelze klasifikovat žádným takovým zjednodušujícím přízviskem.

Kam s ním?

Nezahrldli jste náhodou Céline za jeho loňského pobytu v Praze? Ti, kteří ho viděli, říkají, že s jeho osobou je to podobné jako s jeho dílem. Při pohledu na něho se také ptali, kam s ním? Chlap jako hora, každé dveře jsou mu nízké, a nohy jako sloupy, takže, když si sedl, „ne a nemohl vtěsnat nohy pod stůl“, jako ten jeho Bardamu v americké lidové restauraci. Šel z něho strach, z jeho cynismu, ať již upřímného nebo maskujícího, ale zároveň z něho čišelo cosi dětsky, klukovsky samozřejmého, takže při rozpacité otázce „kam s ním v literární Praze“ se zdálo, že by se dovedl pohybovat ve všech prostředcích jako doma — i s tou svou věčně holou, rozčuchanou hlavou a v nízkých střečvicích, na nichž plandaly tkaničky.

Kam s ním?

To nevíme a proto nepovíme. Jsme prostí čtenáři a počkáme si na soud budoucnosti. Jako čtenářům nám zatím ze vší té spousty referátů a studií — a věřte, že je jich bylo o „Cestě do hlubin noci“ napsáno tolik, že by z nich byla knížka několikrát tak silná jako „Cesta“ — nejlépe vyhovuje slovo ze Šaldovy studie o Célinovi — ze studie tak pronikavé, že téměř žádný z francouzských kritiků nevystihl Célinea do takových hloubek. Je to slovo: romantik. Obracíte si to slovo, jak chcete, nalepujte je na Célinea, kam chcete, vždycky vidíte, že „je to on“. Ne ovšem romantik ve smyslu pitoreskosti, blouznivosti a náměščnosti. Céline je romantik dnešní, romantik v tom smyslu, v němž je romantikem každý mladý člověk, každý, kdo ještě po životě chce něco jiného než jenom peníze, každý, kdo se ještě nesmířil. Šalda správně vidí Célinovo místo v řadě básníků „úniku“, toho velikého proudu, který dnes nese tolik literátů. Touha po úniku ze šedivé skutečnosti, ze suchého rozumu, z civilisace, která vede do slepé uličky, to je touha romantická. Céline se ještě nesmířil, jak se jich smířilo již tolik, jak jsou smíření všichni staří věkem nebo duchem. Céline je mladý. Sotva také který starý člověk s chutí dočel „Cestu“. Nemůže ji chápat, nemůže dnešní svět vidět očima Célinovým, protože oči starého člověka jsou dávno vystřízlivělé, dávno smířené, dávno vidí jenom šed a mlhu tam, kde si člověk mladý ještě pořád myslí, že by tam snad přece jen mohlo být světlo a jásavé barvy svobodného života. „Cestu do hlubin noci“ psal mladý Céline pro mladé lidi. Podle toho poznáte je: kdo po přečtení této knihy jenom prská a uplívuje, je stařec, i když je mu teprve dvacet let.

ČTĚTE LIDOVÉ NOVINY